

НУБІП України

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

НУБІП України

ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

УДК 811.111'25=161.2:070.3

Погоджено

Декан гуманітарно-педагогічного
факультету,
кандидат філософських наук, доцент
Савицька І.М.

«   » 2023 р.

Допускається до захисту

Завідувач кафедри іноземної
філології і перекладу,
доктор педагогічних наук, професор
Амеліна С.М.

«   » 2023 р.

НУБІП України

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему: «Вербальні засоби актуалізації концепту УКРАЇНА в сучасному
англомовному газетному дискурсі як проблема перекладу»

НУБІП України

Спеціальність 035 «Філологія»
Спеціалізація виробнича
Магістерська програма «Перекладацька діяльність в агропромисловій та
природоохоронній галузях»

НУБІП України

Виконав Ярмоленко Ю.Є.

Керівник магістерської роботи

Сиротіна О.О., доц.

НУБІП України

НУБІП України

КИЇВ 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТІВ.....	7
1.1. Концепт як одиниця когнітивної лінгвістики.....	7
1.2. Концепти в газетному дискурсі: мовні засоби вираження значення.....	13
1.3. Дослідження концептів в газетному дискурсі. Історія вивчення в українській та англійській лінгвокультурі.....	18
1.4. Функції концептів у текстах публіцистичного стилю.....	25
Висновки до розділу 1.....	28
РОЗДІЛ 2. ВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ АКТУАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ УКРАЇНА В ГАЗЕТНОМУ ДИСКУРСІ.....	30
2.1. Структура вербальних засобів вираження концепту Україна в різноманітних текстах.....	30
2.2. Концепт Україна в українськомовному публіцистичному дискурсі.....	43
2.3. Специфіка концепту Україна в англomовному публіцистичному дискурсі.....	55
Висновки до розділу 2.....	62
РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДЖЕННЯ ВЕРБАЛЬНИХ ЗАСОБІВ ВИРАЖЕННЯ КОНЦЕПТУ УКРАЇНА В СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ГАЗЕТНОМУ ДИСКУРСІ ЯК ПРОБЛЕМА ПЕРЕКЛАДУ.....	65
3.1. Створення словника "Концепт Україна". Лексеми і мовні конструкції (на прикладі сучасного англomовного газетного дискурсу) ..	65
3.2. Практичні рекомендації щодо мовних засобів вираження концепту УКРАЇНА в англomовному газетному дискурсі: питання перекладу.....	82

Висновки до розділу 3.....	87
ВИСНОВКИ.....	88
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	94

ДОДАТКИ.....	107
SUMMARY.....	115

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ВСТУП

НУБІП України

Потреба в аналізі концепту Україна зумовлена обговорюваністю нашої держави та подій в ній в англomовних (зокрема британських та американських)

ЗМІ. Оскільки концепт явище широкє, складне та комплексне, то його змістова наповненість здатні змінюватись залежно від того, як він відображається в людській свідомості. Сьогодні Україна перебуваючи в фокусі для усього світу

постійно висвітлюється в англomовному газетному дискурсі в контексті складних політичних, економіко-соціальних та культурних.

Що наповнює однойменний концепт новими структурними компонентами та надає нових специфічних рис. Це створює потребу у поглибленому вивченні сучасного

динамічного концепту Україна в англomовному газетному дискурсі задля кращого його розуміння та, як наслідок – для покращення міжнародної

комунікації в різних сферах діяльності людини. Такою потребою зумовлена актуальність теми магістерської роботи.

Об'єктом магістерської роботи став концепту Україна в сучасному англійськомовному газетному дискурсі.

Предметом магістерської роботи стали вербальні засоби актуалізації концепту Україна в сучасному англійськомовному газетному дискурсі.

Метою магістерської роботи було визначити вербальні засоби актуалізації концепту Україна в сучасному англomовному газетному дискурсі та скласти практичні рекомендації щодо їх включення до пропонованого словника "Концепт Україна" та вживання в англomовному газетному дискурсі.

Досягнення поставленої мети магістерської роботи передбачало виконання наступних завдань:

1. Проаналізувати трактування концепту, як одиниці когнітивної

лінгвістики на основі опрацьованих наукових публікацій та виділити його ключові ознаки;

2. Виокремити мовні засоби вираження та вияснити ключові функції концептів в газетному дискурсі;

3. Проаналізувати на основі джерельної бази магістерської роботи історію дослідження концептів в газетному дискурсі в українській та англійській лінгвокультурі;

4. Прослідкувати структуру вербальних засобів вираження концепту Україна в різножанрових текстах на основі опрацьованих джерел магістерської роботи;

5. Виділити ключові специфічні ознаки концепту Україна в англomовному та українськомовному публіцистичному дискурсі;

6. Проаналізувати на прикладі сучасного англomовного газетного дискурсу лексеми та мовні конструкції, котрі доцільно долучити до пропонуваного словника "Концепт Україна" та скласти практичні рекомендації щодо мовних засобів вираження концепту УКРАЇНА в англomовному газетному дискурсі.

Виконання завдань магістерської роботи потребувало використання наступних **методів** дослідження:

- теоретичного аналізу наукових джерел задля виокремлення ступеня розробки проблеми;
- лінгвістичного спостереження за матеріалом магістерської роботи та описового методу задля аналізу та фіксації лінгвістичних матеріалів, його функціонування в публіцистичному дискурсі;
- концептуального аналізу як основного в дослідження концептів та методу аналізу дефініцій задля виокремлення ядра концепту;
- асоціативного – з метою виділити зв'язки між лексичними одиницями;
- узагальнення, щоб визначити ключові вербальні засоби актуалізації концепту Україна в сучасному англomовному газетному дискурсі.

Наукова **новизна** одержаних результатів полягає в наступному:

- вперше завдяки когнітивному підходу враховані ключові засоби вербалізації концепту Україна в сучасному українськомовному та англійськомовному газетному дискурсі;

- вдосконалено аналіз лексичних одиниць, як засобів вираження концепту

Україна в сучасному українськомовному та англійськомовному публіцистичному дискурсі;

- дістало подальший розвиток виявлення структур концепту Україна в публікаціях українськомовного та англійськомовного публіцистичного дискурсу.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що

напрацювання магістерської роботи – це внесок до загальної теорії дослідження концептів, зокрема до когнітивної лінгвістики, концептології, лексикології та зіставної граматики англійської та української мов. Крім того, одержані

результати доцільно долучити до викладання практичних курсів перекладу у

ВНЗ, зокрема до розділів “Аспектного перекладу”, “Перекладацького аналізу

тексту”, “Галузевого перекладу”, а також до курсів зіставної граматики англійської та української мов, до розділів про частини мови та модальність.

Апробація результатів дослідження: Основні положення магістерської

роботи було опубліковано в тезах доповіді у міжнародній очно-дистанційній

науково-практичній конференції «Сучасні гуманітарні дослідження молодих

науковців у глобалізаційному світі: виклики, інновації, безпека» НУБіП, м.

Київ, 6-7 листопада 2023р.

Структура магістерської роботи: вступ, три розділи з висновками до них,

загальні висновки, список використаних джерел (118 найменувань), додатків та

анотації. Загальний обсяг роботи склав 90 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТІВ

НУБІП УКРАЇНИ

1.1. Концепт як одиниця когнітивної лінгвістики

Аналізуючи на основі джерельної бази магістерської роботи концепт як одиницю когнітивної лінгвістики (КЛ) необхідно передусім конкретизувати поняття останньої. КЛ є молодого галуззю мовознавства, котра сформувалась в наприкінці ХХ ст. одночасно зі становленням діяльнісного стилю мислення, яке критично аналізує репрезентаційну теорію пізнання та передбачає необхідність сформувати принципово нове розуміння мови. Таким чином мова вже розглядалась науковцями не як комунікативний інструмент для обміну готовими знаннями об'єктивованими в мовних знаках, а альтернативно – як комунікативну взаємодію суб'єктів, зміст котрої полягає у "...виробленні спільної системи орієнтації у життєвому просторі на основі формування мовних знаків" [32, с. 4].

На думку Кочергана М. П. [18] вивчати мову – це опосередкований шлях дослідження пізнання, адже як мовні, так і когнітивні структури існують в певних співвідношеннях.

КЛ як напрям мовознавства розглядає функціонування мови як одного з видів пізнавальної діяльності. Явища мови для КЛ є призмою через яку досліджуються структури людської свідомості та когнітивні механізми. Структурно КЛ є компонентом когнітології – інтегральної науки яка досліджує когнітивні процеси (завдяки яким відбувається оперативне мислення та світопізнання) в людській свідомості. Мова має виняткове значення для вирішення завдань, що стоять перед когнітологією. Адже, через мову відбувається об'єктивація розумової (ментальної, мисленневої) діяльності, тобто її вербалізація [18].

Отже, КЛ займається дослідженням мовних форм, пов'язаних з структурами людських знань, а також тим, як вони репрезентовані у людській свідомості. КЛ оперуючи напрацюваннями мовознавства розвиває його

парадигми. Основний принцип, який виділяє КЛ в ролі нового наукового напрямку є наступним – мовна здатність індивіда – це компонент його когнітивної здатності. КЛ характеризується такими загальними принциповими настановами [18]:

- експансіонізмом (виходи до інших наук);
- антропоцентризмом (дослідження мови задля пізнання її носіїв);
- функціоналізмом (вивчення широкого функціонала мови);
- експланаторністю (трактування мовних явищ).

Відповідно до актуальної антропоцентричної принципової настанови мову доцільно вивчати в аспекті її участі в рамках пізнавальної діяльності людини. Остання охоплюючи формування думок та оцінок щодо навколишнього світу з наступним набуттям ними фізичної оболонки (“тіло знака”), припускає одночасне існування різних форм їхньої репрезентації в людському мозку у формі певних структурних компонентів свідомості. Такими компонентами є концепти. Концепт, як “квант знання” орієнтований на репрезентації онтології світу в комплексі з потребами суспільної діяльності [66, с. 105].

Опрацьована джерельна база магістерської роботи свідчить про те, що система мовознавчих наук досі не сформулювали єдиного терміну для ідентифікації концепту як специфічного феномену. Тому нижче наведено декілька трактувань цього поняття.

Для філософії та логіки концепти визначаються як “поняття”. Таке ототожнення ґрунтоване на їх ідентичній ментальній природі. Водночас здебільшого у філософії та логіці „концепт” та „поняття” розглядаються як загальне та часткове. Рідше поняття тлумачать як синтез логіко-гносеологічних уявлень про об’єкти дійсності [25, с. 79].

Протиставляючи „концепт” „поняттю” Таценко Н. В. [66, с. 105] зауважує, що останнє — це одиниця, котра інформує про фрагмент знання, а перше — також про сферу його використання. Таким чином концепти з точки зору змістового наповнення ширші відносно понять, адже відображають будь-які характеристики об’єктів, а поняття пов’язані завжди винятково з репрезентацією

комплексу потрібних та достатніх логічних параметрів для ідентифікації цих об'єктів.

В аналізованій джерельній базі магістерської роботи прослідковане ще одне протиставлення – “концепт” та “значення”, яке випливає з моделювання світу свідомістю, як репрезентації протиставлення логічному лінгвістичного.

Вченими мовознавцями та когнітологами в рамках такого протиставлення розглядається повна тотожність між “концептом” та “значенням”; відношення їх перетину; включення “концепту” до складу “значення”; активація значень в концептуальній структурі відповідно контексту та ситуації. Таким чином

формується наступні суперечності між обсягом значень одиниці в мові та мовленні [54, с. 50]:

- в системі мови існує тотожність між значенням та концептом;
- в мовленні значення репрезентоване тільки, як актуальний фрагмент концепту в умовах гасіння неактуалізованого.

В спеціалізованій науковій літературі присутня дискусія дотична до вище згаданого питання суперечності про можливості виокремлення в структурі концептів не тільки денотативні, а також конотативні елементи такі як оцінки, емотивність, прагматичні складники [54, с. 50].

Сучасні вчені трактують значення як штучні знакові конструкції, додаткові культурні засоби організації розуміння. Значення фіксують нормативний зміст знаків та мовних висловів закріплених в парадигматиці. Таким чином концепти

– це лінгво-когнітивні одиниці, а значення – виключно лінгвальні. Концепт будучи узагальненим, абстрактним знанням про дійсність, відіграє роль своєрідної “робочої формули” в процесі пізнання світу за допомогою мови. Отже, концепт та значення не тотожні. Перший опосередковує зв'язок знака з предметом, яку він позначає [54, с. 50].

В широкому сенсі концепти вважаються одиницями психічних та ресурсів ментальних людської свідомості, також компонентами цієї інформаційної структури, котра репрезентує людські досвід та знання [66, с. 105].

На переконання Полюжина М. М. [45, с. 34] концепт — це сукупне, категоризуюче знання про дійсність, її структурні компоненти та перспективи.

На думку Джекендоффа Р. [91, с. 21] концепти повністю вербалізовані, а їх існування обумовлене автономністю мисленневих та вербалізаційних процесів.

Не можемо не погодитись з думкою дослідника про те, що лише певна частка концептів отримує мовну інтерпретацію. Відповідно знання про світ охоплюють вербалізовані концепти, а крім того невербалізовані. Отже, сфера концептотворення виходить за рамки мови, адже в ній фіксуються тільки найвагоміші для людини поняття та мовні засоби, котрі потрібні, щоб повідомляти концепти.

Важливим для лінгвістичних досліджень є вивчення саме вербалізованого концепту. Цим обумовлена активізація наукових пошуків в аспекті дослідження значення концептів для дискурсивної практики людини. За визначенням Манакіна В. М. [28, с. 22] вербалізованим концептом є одиниця етнокультурної інформації, яка репрезентує національне світосприйняття в розрізі предметів та понять, які позначені мовою. На переконання Жаботинської С. А. [12, с. 6] вербалізованим концептом є мінімальний “пакет” інформації, яка репрезентована в мовних одиницях.

З огляду на аналізовані матеріали магістерської роботи погоджуємось з Таценко Н. В. [66, с. 106] вважаємо вербалізовані концепти різносубстратними одиницями КЛ, які репрезентують людські знання та досвід, а також відображені в мові, наприклад, представленнями, гештальтами, поняттями, як різними рівнями розумової абстракції. Ключова функція, яку виконують концепти — це інтерпретувати отримвані дані. Таким чином завдяки вербалізованим концептам в мові репрезентований зміст окремих квантів інформації про навколишній світ, а також з’являється можливість використовувати цей зміст в мовленні та зберігати відповідну інформацію в пам’яті. Один концепт може бути вербалізований відмінними мовними засобами, наприклад, такими як лексичні та фразеологічні одиниці, а також граматичними засобами та текстами.

Генетично концепти — це наслідок наступних трендів [66, с. 106]:

• відображення діалектичності навколишньої дійсності світу – показати світ таким як є);

• конструктивізація навколишньої дійсності, щоб підпорядкувати її людській волі та бажанню – показати світ простішим, жорсткішим та детермінованим до такої міри, яка потрібна людині, що вирішувати практичні завдання.

Різницю між вербалізованим концептом і значенням можна проілюструвати за допомогою різних підходів до аналізу змістовної сторони мовного знаку. Незважаючи на те, що семантичний аналіз окремого слова

виявляє точки зіткнення з його концептуальним аналізом, їх кінцеві цілі різні. Якщо перший націлений на експлікацію семантичної структури слова, виявлення денотативного, сигніфікативного та конотативного значень, що її реалізують, то концептуальний аналіз постає як пошук тих загальних концептів, котрі підведені під один знак і визначають буття знаку як відомої когнітивної структури [66, с.

107].

На нашу думку, концепт – одночасно індивідуальне і загальне уявлення про дійсність. Таке розуміння зближує його з художнім образом, який охоплює у собі узагальнюючі і конкретно-чуттєві моменти. Але слід відзначити, що не можна сплутувати поняття концепту і поняття образу. Різниця між образом і концептом полягає, по-перше, у тому, що образ – це прямий “відбиток” дійсності, який ми одержуємо в результаті чуттєвого сприйняття, а концепт – це узагальнений, абстрагований відбиток, опосередкований розумовою діяльністю.

По-друге, різниця між цими формами відображення дійсності полягає в тому, що образ – це неподільне відображення цілісного, а концепт – це розчленоване відображення спеціального як частини загального, відображення характеристик сутності предмета.

Вчені диференціюють концепти за ступенем узагальнення, розділяючи їх на конкретно-чуттєві образи, уявлення, схеми, прототипи, пропозиційні структури, фрейми, сценарії (скрипти), гештальти [54, с. 36]. Ми поділяємо вказану точку зору, але вважаємо за необхідне додати, що наведений перелік

можна розглядати як окремі прояви одного концепту, що різняться ступенем зв'язку з досвідом сприйняття.

Найважливішою характеристикою концепту є його цілісність, завдяки чому він усвідомлюється як така оперативна одиниця нашої свідомості, якою людина оперує як гештальтом (вже зібраною одиницею, тобто готовим пучком ознак, думкою об'єднаних в одне ціле). Саме завдяки таким властивостям концепти (як і знаки) можуть заміщати у розумовій діяльності структури (знаць, поглядів та оцінок), які є різними за своїм об'ємом та складністю (від найпростіших образів до досить складно організованих фреймів), а головною їх функцією виявляється заміна [66, с. 107].

Відомо, що існують дві найбільш чітко виражені теорії щодо виникнення і природи концептів: теорія вроджених концептів і теорія поступового набуття людиною концептів і подальшого їх розвитку [47]. Дихотомія “природжені – набуті”, що так широко обговорюється в науковому світі, носить, на нашу думку, цілком відносний характер. Набуття потрібного досвіду, знання про зовнішній світ обумовлені рядом природжених властивостей людського організму, і інформація, яку ми сьогодні можемо розглядати як природжену, наприклад, орієнтація певним чином у просторі та часі, є значною мірою результатом набутого довготривалого досвіду людства.

Варто додати, що інтерпретаційне поле окремого концепту становить концептосфера. Об'єктивно це зумовлено природою поля, адже головною властивістю концептів є їхня неізолюваність, зв'язаність з іншими подібними структурами знання. Концепти створюються та інтерпретуються “на фоні” інших структур знань, займаючи різні рівні у концептуальній організації концептосфери. Її семантичні фрагменти характеризуються різним ступенем узагальненості і знаходяться один з одним у класифікаційних відношеннях, які створюють її неповторну структуру [66, с. 107].

Будь-який концепт може висвітлюватися на тлі концептосфери, або її структурної одиниці – домену. Термін “домен” дослідники вживають у когнітивній семантиці для позначення сукупності знань, необхідних для

розуміння концепту. Домен (domain) є сполучною областю концептуалізації – базою, відносно якої профілюється певна семантична структура [87, с. 24]. Зазначена структура виступає у ролі когнітивного контексту, або сукупності фонових знань, стаючи необхідною передумовою для оформлення змісту мовного знаку в процесі комунікації та подальшої найбільш адекватної інтерпретації цього змісту.

Таким чином, актуалізований у свідомості носія мови концепт може профілюватися на базі одного або декількох доменів, чи концептосфери. Вчені вживають різні терміни для позначення концепту і домену:

† Р. Леккер – профіль (profile) і база (base) [98];

† Дж. Лакофф – концепт (concept) і ідеалізована когнітивна модель (idealized cognitive model) [97], але, на нашу думку, за різними термінами стоїть один і той самий принцип.

Ми розглядаємо ідеалізовану когнітивну модель як цілісний фрагмент знання на вищому рівні абстракції, певний загальний принцип, по якому будуються концептуальні системи в нашій свідомості, створенні на базі опосередкованого культурно обумовленого людського досвіду та для задоволення потреб людської діяльності в рамках певної культури. Деякі дослідники визначають ідеалізовану когнітивну модель як „Фрейм”, котрий являє собою ідеалізований варіант світу, який просто не включає всі можливі реальні ситуації. Фрейми вимагають окремого аналізу, що може бути предметом нашого подальшого дослідження [66, с. 107].

1.2. Концепти в газетному дискурсі: мовні засоби вираження, значення

Для коректного розгляду концептів в газетному дискурсі необхідно передусім конкретизувати саме поняття дискурсу, яке впродовж останніх десятиліть набуло статусу найпоширенішого поняття, адже використовується чималою кількістю мовознавчих видань. Разом з тим за дискурсом закріпився

статус одного з найскладніших понять в сучасних структурно-семіотичних дослідженнях, яким властиве різноманіття підходів та тлумачень.

Загалом дискурс дуже широке та узагальнене поняття, котре охоплює текст та мовлення як нерівнозначні компоненти. За формою як критерієм виділяють усні та письмові дискурси; за видом мовлення – монологічні та діалогічні, а за адресатним критерієм – інституційні та персональні (буттєві) типи дискурсу. В умовах різних загальних настанов, комунікативних принципів відбувається реалізація аргументативного (переговорів, обміну думками), конфліктного (лайок, сварок, бійок тощо) та гармонійного (унісон) типів дискурсу [71, с. 235].

Інституційний дискурс за Карасиком В. І. представлений наступними підтипами дискурсів — науковим, масово-інформаційним (телевізійним, газетним), політичним, релігійним, педагогічним, медичним, військовим, юридичним, дипломатичним, діловим, рекламним, спортивним та ін. [16, с. 78].

Продовжуючи тезу класифікації дискурсу варто зауважити, що найповніша з пропонованих дослідниками мовознавцями класифікацій належить Почепцову Г. Г. [48, с. 86], який виділив теледискурс, кінодискурс, радіодискурс, театральний, газетний, рекламний, політичний, релігійний, літературний дискурси, а також дискурси в галузі публічних відносин (PR), дискурс, дискурси.

Газетний дискурс характеризується розривом простору та часу для автора та читача. На противагу усній комунікації, він є більш розлогішим, повнішим, аргументованішим. В газетному дискурсі значна увага приділяється як змісту, так і формі викладу. Він базований на таких моделях передачі змісту [48, с. 86]:

- фактична (ключове — це виклад фактів);
- авторська (факти використовуються винятково як привід викласти авторський погляд на певну подію).

На переконання Почепцова Г. Г. [48, с. 7] текст в мовленні ЗМІ загалом, та в газетах зокрема формує специфічну сферу для функціонування системи мови, в якій протікають процеси, які репрезентують мовленнєву ситуацію загалом, а також мають вплив на характер структури системи. Як наслідок мова

функціонує як засіб впливу з загальними системними та специфічними текстовими характеристиками. Комбінація таких характеристик обумовлює реалізацію газетним дискурсом таких функцій.

- пізнавальна;
- інформативна;
- регулятивна та ін.

В рамках газетного дискурсу продуцентами виступають журналісти, відіграючи роль посередників між такими інститутами, як політичний, економічний, фінансовий та ін. в будь-якій державі. Суспільство будучи масовим

адресатом газетного дискурсу тою чи іншою мірою відірване від подій на світовій арені, адже більшість людей не є прямими свідками того, що відбувається в інших куточках світу. Отже, за таких умов журналістам відводиться наступна роль сформувати думку суспільства про висвітлені ними в ЗМІ події [48, с. 6].

Примітно, що низка газетних текстів з джерельної бази магістерської роботи характеризується нейтральністю формулювань, зокрема їх лексика не специфічна та мінімально термінологізована. Важливе місце газетному дискурсу забезпечує його затребуваність в соціумі, високий рівень політизації суспільства, а також значення ЗМІ для розвитку цього дискурсу [80, с. 235].

З огляду на аналізовані матеріали використанні при магістерській роботі мовні засоби вираження концептів та їх значення в газетному дискурсі доцільно розглядати через призму їх структури. Концептам загалом не властива жорстка структура, що обумовлено їх важливою роллю в рамках мисленневих процесів. Структурно когнітивному полю концепту властива ядро-периферійна організація (незамкнена структура), комплексність (експліцитно-імпліцитно репрезентованих елементів когнітивних структур [41, с. 92].

Понятійні елементи концептів формуються з фактичної інформації про реальні чи уявні об'єкти, як можуть слугувати за основу для формування концептів. Понятійні елементи концептів охоплюють їх опис, мовну фіксацію, визначення, ознакову структуру, порівняльні параметри одного концепту

відносно інших концептів, котрі не можуть існувати ізольовано. Ключовою характеристикою понятійних елементів концептів є голографічна мультимірна інтеграція в комплекс людського досвіду [16, с. 78].

Мовні засоби різними способами апелюють до концептів. До одного концепту можна апелювати таким мовними одиницями як морфеми, словоформи, лексеми, фразеологізми, вільні словосполучення. Структурні і позиційні схем речень також є засобом репрезентації концептів у мові [1, с. 11].

Активізація концептів відбувається в свідомості їх носіїв через асоціації схематично наступним чином — стимул→реакція. Факторами, які налагоджують зв'язок між стимулами та концептами, котрі активізується в рамках комунікативного процесу, можуть виступати наступні [1, с. 12]:

- особистий досвід комунікантів;
- культурна приналежність комунікантів;
- ситуативний контекст комунікації.

Запорука успішності комунікативного процесу — не спроможність комунікантів свідомо/несвідомо обирати адекватні мовні засоби, щоб активізувати в свідомості співрозмовника якому був адресований концепт бажаний ефект. За умов приналежності комунікантів до однієї культури такий вибір здійснюється несвідомо через властиві співрозмовникам спільні асоціації. Апеляція до одного концепту в різних культурах здебільшого варіативна. Таке різноманіття є головною проблемою в міжкультурному спілкуванні [1, с. 12].

Властива концептам змістова та структурна багатоконпонентність репрезентована в процесі їх усвідомлення, який проходить в декілька наступних етапів [1, с. 12]:

I. Осмислення — в людській свідомості співвідноситься смисловий зміст концептів з етимологією відповідних їм слів.

II. Формування внутрішньої форми слова — змістова ядро концепту-образу, яке формується з однієї з ознак етимологічно змісту концепту.

III. Метонімічна концентрація образу, який слугує стимулом для утворення символічного значення слова.

IV. Виникає установка на міф – діяльність символів в культурній парадигмі.

У. Утворення глибокої семантики слів, ніж їх пряме значення.

Концепти функціонують як посередники між словами і позамовною дійсністю, однак значення слів не можуть зводитись винятково до концептів, які їх формують. Значеннями слова стають концепти, “вхоплені мовою” [1, с. 12].

Відповідно до вказаної вище етапності концепти є вихідними пунктами формування значень мовних знаків та водночас завершальним етапом змістового насичення слів. Таким чином в системі мови з концептами відбувається вербалізація (отримання власного імені) та репрезентація різноманітними мовними засобами [1, с. 12].

Концепти в газетному дискурсі. Ключові параметри газетного дискурсу (ГД) зумовлені тією функцією суспільної думки, яка пов’язана з суспільною орієнтацією людини в навколишній дійсності. Стосовно суспільної думки варто зауважити, що в політичній сфері сформувався суспільно-політичний дискурс як різновид ГД. Газетний дискурс має вплив на політичну сферу та відповідно еволюціонує з нею. Враховуючи, що публіцистика відповідає за громадську думку та її функціонал вона має змогу визначати адекватну суспільну активність населення, а коло його інтересів необмежене та охоплює політику, економіку, науку, освіту, спорт та ін. сфери сучасного життя та свідомості. Така необмеженість кола суспільних інтересів обумовлює наступні характеристики суспільно-політичного дискурсу [8, с. 28]:

- регулярність;
- масовість;
- територіальна необмеженість;
- швидка проникність до найвіддаленіших регіонів світу;
- актуальність;
- інформативність та різноманітність тематики (завдяки чому вдається апелювати до максимально широкої аудиторії);

- відсутність суспільних обмежень;
- зацікавленість в упорядкованості мови.

НУБІП України

1.3. Дослідження концептів в газетному дискурсі: Історія вивчення в українській та англійській лінгвокультурі

НУБІП України

Філософами концептуалістами заперечувалось реальне існування загального не пов'язаного з окремими речами, але визнавалось існування в людській свідомості загальних понять (концепти) як специфічної форми пізнання об'єктів дійсності [23, с. 75].

НУБІП України

Логіки XX століття, як дисципліна визначає “концепт” цілісною системою характеристик об'єкта. Активізація вітчизняних досліджень в сфері лінгвістики концептуалізму припала на кінець 80-х — початок 90-х років минулого століття.

НУБІП України

Дослідження в цій сфері здійснювались Вежбицькою А., Степановим Ю., Лихачовим Д., Карауловим Ю. та ін. Сучасний етап розвитку лінгвістики концептуалізму як формуючої парадигми на стику наук про слово характеризується культурологічним спрямуванням та комбінує варіативні

НУБІП України

аспекти низки історико-культурних та історико-лінгвістичних наук таких, як історична семантика, етимологія, теорія культури, філософія та психологія. Концепт як наукова термінологічна одиниця є міжгалузевим та використовується на позначення “концепції”, “поняття”, а інколи — “принципу”,

НУБІП України

“ідеї”, “уявлення” як термін логіки, філософії, математики, літератури, психології, біології, кібернетики, медицини, лінгвістики тощо. На початку минулого століття аналізована термінологічна одиниця зазнала переосмислення відповідно до наукових потреб дисциплін сформованих на стику двох наук [23, с. 75].

НУБІП України

Дослідження ГД кінця 70-х років минулого століття концентрувались на комунікативній діяльності його суб'єктів. Зокрема Левінсон С. [100, с. 366] зауважив, що ГД конвенціонально властивий одночасний характер. Тобто даючи

означення часу подій, що висвітлюються в рамках ГД автори у власних інформаційних повідомленнях налагоджують виклад відповідно до хронологічної хвилі читачів газет. Левінсон С. досліджуючи ГД визначав комунікативну діяльність текстів та комунікантів як його суб'єктів такою, що конвенційно має одночасний характер. Дослідник акцентував на тому, що час подій описуваних автором газетного тексту здатен підлаштувати його формулювання під хронологічну хвилю читачів газет. В своїх працях дослідник розглядав питання різниці часу на кодування та на декодування повідомлень.

Випадок співпадіння часу кодувань визначається Левінсоном С. як дейктична симультанність, котрий притаманний мовним ситуаціям з полілітературними формулюваннями. В протилежних ситуаціях таких, як написання листів або підготовка повідомлень для ЗМІ дейктичний центр може бути проєктований на позицію реципієнта або лишатися на позиції мовця [100, с. 365].

Впорядковані комбінації та комплекс концептів формують концептуальну систему. З другої половини 80-х років минулого століття остання почала досліджуватись і вітчизняними науковцями, а не тільки закордонними. Максимально повно концептуальна система охарактеризована Павільйонісом Р.

На переконання дослідника концептосфера є як сукупністю знань та думок про навколишній світ, яка репрезентує пізнавальний досвід людини [23, с. 79].

На початку 80-х років вчені в своїх дослідженнях приділяли увагу дейксисам, трактуючи їх як ідентифікацію персон, дій, процесів через співвіднесення останніх з часом та місцем актів мовлення [103, с. 218].

В дослідженнях кінця 80-х років минулого століття нідерландського вченого Т. ван Дейка дискурс детермінований складним комунікативним явищем, який включає суспільний контекст, інформацію про комунікантів, знання процесу створення та сприйняття текстів. На переконання дослідника дискурс будучи значно ширшим відносно поняття текст є водночас процесом мовленнєвої діяльності та її результатом, а останнім власне і є текст. ГД за Т. ван Дейком визначався як інституційний тип дискурсу, котрий реалізує наступні

важливі для сучасного соціуму функції — інформування, розваги та вплив на цільову аудиторію [5, с. 139].

Ключове завдання ГД, як зазначав Т. ван Дейк у власних дослідженнях кінця 90-х років минулого століття – це сформувати думку громадськості. ГД на переконання вченого є комунікативним явищем, відповідно його метою та завданням як і будь-якого спілкування – цілеспрямований вплив [5, с. 139].

Одним із перших вітчизняних дослідників, ким було класифіковано (див. п. 1.1) дискурси за способом подання інформації, став Почепцов Г. Також ним була запропонована цікава з науково точки зору соціолінгвістична модель класифікації дискурсів. Згідно з останньою ГД розглядається як підвид масово-інформаційного інституційного дискурсу в центрі якого – комунікація журналістів та читачів [48, с. 6].

В кінці 90-х років минулого століття дослідники розглядали ГД в площині темпоральних координат “вчора-сьогодні-завтра” порівнюючи його з прототиповим дискурсом в рамках якого існують спільні для мовців та слухачів просторово-часові ситуації, котрі обслуговують відповідні прагматичні структури [82, с. 32]. Це пояснює релятивне позначення часу в газетних текстах, тобто позначення дейктиками (універсальні категорії, які експлікують відповідні дейктичні поняття часу), індексальними шифтерними словами.

Часові дейктики згаданої вище системи координат досліджувались також вітчизняними вченими. Зокрема Колегаєва І. М. [20, с. 15] зауважувала, що їх автентичне вживання в рамках ГД відбувається рідко, оскільки цей вид дискурсу, як варіант письмової комунікації орієнтований перш за все на відтермінований етап реалізації цієї комунікації. На думку вченої інформаційні повідомлення з потенційно-комунікативним статусом, втілені в “мертвих”, “статичних” матеріалах можуть зберігатися нескінченно, а їх комунікативні потенції можуть актуалізуватися в будь-яких місцях та віддалених моментах часу.

Як продовження щодо бачення дейктиків Колегаєвої І. М. [20, с. 15] варто додати, що в рамках ГД присутні тексти на сприйняття яких має вплив рівень відтермінованості їх реалізації. Для прикладу одна й та ж газетна стаття

сприйматиметься з різною зацікавленістю реципієнтом, який читав її як свіжу та реципієнтом, котрий ознайомився з нею в бібліотечних архівах. Так на переконання дослідниці з часом газетний текст не втрапить, а тільки змінить власне інформативне значення (цінність). Відповідно, з оперативної та злободенної стаття набуває значення документального свідoctва певного історичного відрізка в житті соціуму. Газетний текст перечитаний через роки після його публікації, стає цінним перш за все з наступних причин:

- репортажний характер;
- наявність оперативних спостережень за реаліями, які давно минули.

Разом з тим специфіка текстів в рамках ГД полягає в тому, що їх дейктичні позначення втрачають власну цінність, а відтак і ефективність одразу наступного дня з моменту прочитання реципієнтом [20, с. 108].

Таким чином вітчизняні мовознавці (Загнітко А., Почепцов Г., Карпенко Ю.) впродовж 90-х років минулого століття концентрувались на комунікації авторів та реципієнтів, як на аспекті ГД [34, с. 32].

Продовжуючи науково-дослідну діяльність за напрямом заданим Почепцовим Г. Загнітко А. на початку нинішнього століття зауважила, що у складі ГД комуніканти — це автори з власною соціальною та прагматичною позиціями, а також реципієнти з відповідними рівнями розвитку мовної компетенції, свідомості, знань про навколишній світ та емоційним рівнем його сприйняття. Умова такого комунікативного процесу визначена дослідником як політично-ідеологічна настанова газетних видань з акцентом на соціальний статус читачів [14, с. 191]. Окрім цієї умови Маслова Ю. П. в другому десятилітті нинішнього століття виділила взаємодію мислення з мовою в складі медіадискурсу, яка реалізована в мовленнєвих актах комунікантів через одночасну експлікацію таких аспектів [33, с. 71]:

- інтелектуальний рівень;
- обізнаність;
- життєвий досвід.

В першому десятилітті нинішнього століття особлива увага дослідників була приділена аналізу концептуальної картини світу. Зокрема Загнітко А. [14, с. 190] досліджуючи структуру ГД акцентував на тому, що необхідно передусім здійснювати такий аналіз в розрізі реципієнта як крайнього елемента в комунікативній ситуації. Остання схематично має такий вигляд згідно з науковим баченням вченого, як на рисунку 1.1. Як видно зі схем за відсутності

Схема комунікативної ситуації в рамках газетного дискурсу

Автор

текст

реципієнт

Схема незавершеного комунікативного акту в рамках газетного дискурсу

Автор

текст

Рис. 1.1. Схема комунікативної ситуації в рамках ГД за Загнітко А. [14] реципієнта як крайнього елемента комунікативні акти стають незавершеними та навіть позбавленими функціонування / Загнітко А. в своїх дослідженнях акцентує на тому, що комунікативні акти для власної успішності потребують настрою автора, оскільки він виступає текстопороджувальним началом з його прагненням опинитись в світі переживань реципієнтів.

Таким чином на початку ХХІ століття (перше десятиліття) в дослідженнях ГД побутувала думка про те, що доміантною інтенцією дискурсу є передача концептів та категорій, а не тільки донесення інформаційних повідомлень.

Відповідно до результатів досліджень Серажима К. ГД базований на таких головних моделях подання інформації [55, с. 55]:

- фактичній (основне – це виклад фактів);
- авторській (виклад авторського погляду на події та/або явища).

В західних ЗМІ чільне місце традиційно відводилось саме першій моделі в поданні інформації, а у вітчизняних – другій. Відповідно однією з основних характеристик сучасного вітчизняного ГД стала оцінюєть, тобто авторське ставлення до подій та/ або явищ, які висвітлюються [56, с. 33]. На думку

Серажима К. така характеристика є ефективним засобом налагодження зв'язків в системі "адресант-адресат", оскільки сприяє авторам передавати зрозумілі для читачів інформаційні повідомлення.

Подальші наукові пошуки вітчизняних дослідників щодо ГД стосувались виокремлення інших його характеристик. Так, Шевченком І. [70, с. 336] була виокремлена низка характеристик візуалізованих на рисунку 1.2

Ключові характеристики газетного дискурсу

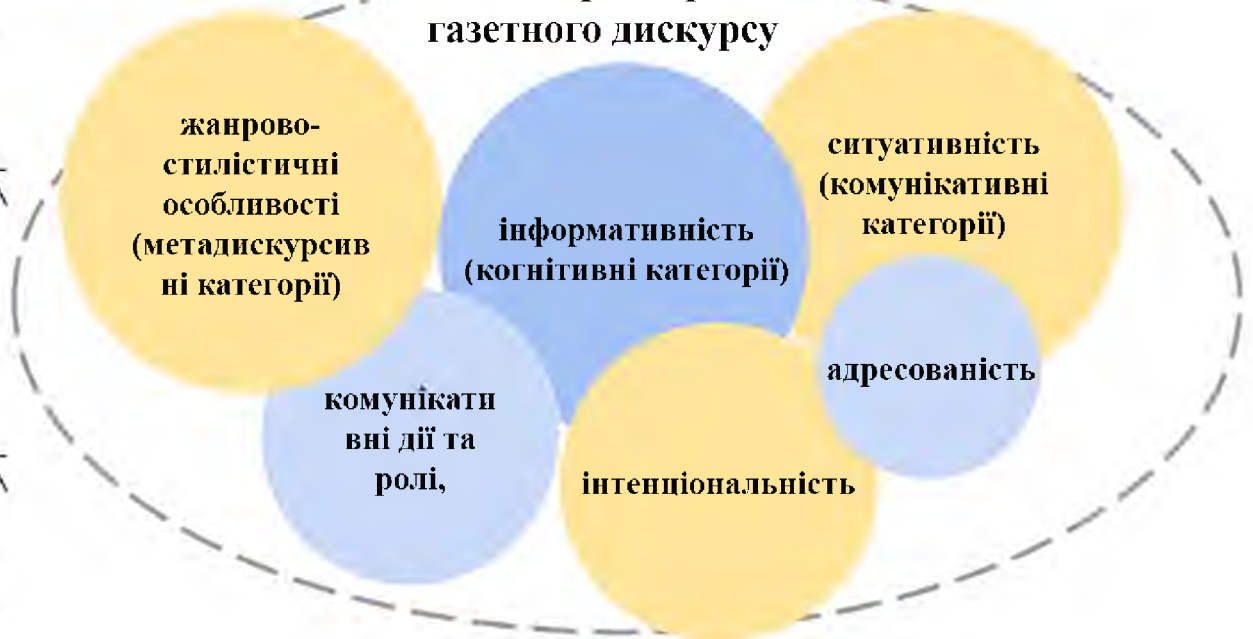

Рис. 1.2. Ключові характеристики газетного дискурсу за Шевченком І.

(складено на основі [70])

Варто зауважити, що адресованість як прагматична характеристика ГД використовується все частіше сучасними ЗМІ задля привернення уваги реципієнтів та масового впливу на їх свідомість [34, с. 33].

З бурхливим розвитком цифрових технологій в кінці 90-х років ХХ століття – на початку ХХІ століття в світі та їх інтеграцією з вітчизняними ЗМІ відбувається перехід від друкованих до електронних видань. Цей процес супроводжувався суттєвим розширенням комунікативної ролі ГД, а також отриманням наступних нових можливостей [34, с. 33]:

- публікація візуального та аудіо контенту (котрий прищвидшив та полегшив його сприйняття реципієнтами);
- розміщення коментарів на онлайн ресурсах для отримання зворотного зв'язку від користувачів реципієнтів і відтак – задля налагодження двосторонньої

комунікації (наприклад, електронний лист користувача – непублічна відповідь видання або коментар – публічна відповідь).

Така двобічна комунікація з читачами чітко налагоджена в західних ЗМІ, котрі досить давно мають цифрові онлайн аналоги друкованим виданням та широко використовують всі переваги перших. Ліва частина західних онлайн видань публікує на власних інтернет-ресурсах блоги своїх же авторів або редакторів задля ефективнішого налагодження комунікації з читачами та з метою залучити більшу кількість нових споживачів інформації [34, с. 33].

З початком другого десятиліття XXI століття вітчизняні дослідники мовознавці прослідкували появу нової тенденції в публіцистиці – використання значної кількості складних вузькопрофільних термінологічних одиниць. Тому вчені зосередились на дослідженні специфіки вживання в ГД одиниць фахової лексики задля репрезентації актуальних суспільних та політичних реалій.

Зокрема Поліщук Н. [42, с. 165] проаналізувавши тексти з україномовного ГД виокремив наступні дві групи термінологіки, яка активно використовується газетними виданнями у власних публікаціях:

- термінологічні одиниці використовувані за прямим значенням (номінативно-дефінітивна функція);
- термінолексми використовувані за переносним значенням (здатні набувати емоційних та експресивних конотацій).

Поліщук Н. зауважила, що індивідуальні авторські прийоми в газетних текстах впливають на семантику вживаних термінологічних одиниць. Таким чином проявляється номінативно-дефінітивна функція газетних текстів, особливо у вживанні суспільно-політичних та економічних термінів, як одиниць такого лексичного пласта, котрий репрезентує ключове спрямування газетного видання, головні поняття, якими воно оперує. Дослідниця на початку минуло десятиліття висловив переконання в тому, що саме завдяки широкому вживанню термінологічних одиниць як в прямому, так і в переносному значенні обумовлює оновлення ГД. За яскравий приклад такої закономірності Поліщук Н. наводила зміни в газетних текстах, що відбулись при перших кардинальних змінах в

українському соціумі – в ході Помаранчевої революції (2004-2005 рр.). Таким чином дослідниця вкотре аргументувала, що ГД дуже політично та соціокультурно чутливий [42, с. 163].

В рамках дослідження концептів в ГД на початку минулого десятиліття Маслова Ю. П. [32, с. 155] вивчала їх деривати визначивши, що вони виконують функцію специфічних значеннєвих меж, відповідно концепти та їх деривати можуть бути виокремлені через часте вживання та розгортання навколо них чималих семантико-тематичних лексичних груп.

1.4. Функції концептів у текстах публіцистичного стилю

Опрацьована джерельна база свідчить про те, що функції концептів у текстах як публіцистичного, так і решти мовних стилів значною мірою обумовлені їх структурою (див. п. 2.1). В історичному процесі дослідження концепту (триває досі) як мовного явища вчені мовознавці першочергово вказували на заміну функцію концепту, тобто він як уявне утворення може замінити людині в мисленнєвому процесі безліч предметів навколишньої дійсності [46, с. 87]. Поглиблене вивчення концепту допомогло підтвердити та деталізувати таку думку через його трактування як алгебраїчний вираз значення, яким люди оперують в письмовому та усному мовленні, адже охопити значення у всій його складності людина просто не встигає, інколи не може, а іноді по-своєму інтерпретує його [46, с. 87].

Загалом концепт як ментальна структура складений з усього обсягу знань та досвіду, якими володіє та оперує людина в ході розумової діяльності. Тому важливо виокремити передусім наступні функції концепту – репрезентуючу та фіксує. Вони дають змогу за допомогою “квантів” знання зберігати та експлікувати результати всієї людської діяльності [44, с. 215].

Зводячи всю пізнавальну діяльність людини до вміння (яке розвивається), орієнтуватися у світі, Маслова В. А. [32, с. 155] пов’язує виникнення ментальних

структур із забезпеченням процесу ототожнення та розрізнення об'єктів навколишньої дійсності. Таким чином очевидною стає ще одна функція властиву концепту – диференціююча. До початку XXI ст. лінгвісти дійшли висновку про те, що носій мови є носієм певних концептуальних систем, у яких зводяться воедино ключові знання про світ. Так реалізовується функція мінімалізації концепту. Тобто він зводить воедино та передає з покоління в покоління все більше знань та уявлень про об'єкти буття, котрі властиві певному народу та формують його культурний код [46, с. 88].

Оскільки, концепти зводять різноманітність спостережуваних та уявних явищ в єдине ціле, то таким чином категоризують їх до однієї рубрики. Відповідно закономірно, на думку Полюжина М. та Остапчук А. [46, с. 89] виділяти узагальнювальну та оцінну функції концепту. Вони дозволяють, з одного боку, зводити низку уявлень до єдиного знаменника, з другого – виявляти оцінні аспекти досліджуваної ментальної структури.

Якщо, відповідно до лінгвокогнітивного підходу концепт є одиницею ментальних чи психічних ресурсів людської свідомості, а також того інформаційного комплексу, який репрезентує знання та досвід людини, то з точки зору когнітивної лінгвістики є заміником поняття, натяком на можливе значення та відображення набутого мовного досвіду людини. З такої точки зору концепт тлумачиться як індивідуальне розуміння, на протиположності колективному, яким є фіксоване в словнику значення. В сукупності концепти утворюють концептосфери народів світу та, відповідно, їх картини світу. Оскільки, головним завданням лінгвокогнітивного осмислення є прагнення визначити закономірності, які пов'язують структуру мови з ментальними процесами в людському мисленні, то аналогічну функцію в структурі такого осмислення виконують концепти, як його одиниці [44, с. 216].

Загалом до основних функцій концепту відносять мінімізуювальна, оцінна, диференціювальна, репрезентуюча та замінна.

Висновки до розділу 1

НУБІП УКРАЇНИ

Опрацьована джерельна база магістерської роботи свідчить про те, що система мовознавчих наук досі не сформулювали єдиного терміну для ідентифікації концепту як специфічного феномену.

НУБІП УКРАЇНИ

„Концепт” протиставляється „поняттю” адже друге — це одиниця, котра інформує про фрагмент знання, а перше — також про сферу його використання.

Таким чином концепти з точки зору змістового наповнення ширші відносно понять, адже відображають будь-які характеристики об’єктів, а поняття

НУБІП УКРАЇНИ

пов’язані завжди винятково з репрезентацією комплексу потрібних та достатніх логічних параметрів для ідентифікації цих об’єктів.

В аналізованій джерельній базі магістерської роботи прослідковане ще одне протиставлення – “концепт” та “значення”, яке впливає з моделювання світу свідомістю, як репрезентації протиставлення логічному лінгвістичного.

НУБІП УКРАЇНИ

Вченими мовознавцями та когнітологами в рамках такого протиставлення розглядається повна тотожність між “концептом” та “значенням”; відношення їх

перетину; включення “концепту” до складу “значення”; активація значень в концептуальній структурі відповідно контексту та ситуації. Таким чином

НУБІП УКРАЇНИ

формується наступні суперечності між обсягом значень одиниці в мові та мовленні: в системі мови існує тотожність між значенням та концептом; в

мовленні значення репрезентоване тільки, як актуальний фрагмент концепту в умовах гасіння неактуалізованого.

НУБІП УКРАЇНИ

На нашу думку, концепт – одночасно індивідуальне і загальне уявлення про дійсність. Таке розуміння зближує його з художнім образом, який охоплює

у собі узагальнюючі і конкретно-чуттєві моменти. Але слід відзначити, що не можна сплутувати поняття концепту і поняття образу. Різниця між образом і

концептом полягає, по-перше, у тому, що образ – це прямий “відбиток” дійсності, який ми одержуємо в результаті чуттєвого сприйняття, а концепт – це

НУБІП УКРАЇНИ

узагальнений, абстрагований відбиток, опосередкований розумовою діяльністю. По-друге, різниця між цими формами відображення дійсності полягає в тому, що

образ – це неподільне відображення цілісного, а концепт – це розчленоване відображення характеристик сутності предмета.

Ключові параметри ГД зумовлені тією функцією суспільної думки, яка пов'язана з суспільною орієнтацією людини в навколишній дійсності. Стосовно суспільної думки варто зауважити, що в політичній сфері сформувався суспільно-політичний дискурс як різновид ГД. Газетний дискурс має вплив на політичну сферу та відповідно еволюціонує з нею. Враховуючи, що публіцистика відповідає за громадську думку та її функціонал вона має змогу визначати адекватну суспільну активність населення, а коло його інтересів необмежене та охоплює політику, економіку, науку, освіту, спорт та ін. сфери сучасного життя та свідомості.

Загалом концепт як ментальна структура складений з усього обсягу знань та досвіду, якими володіє та оперує людина в ході розумової діяльності. Тому важливо виокремити передусім наступні функції концепту – репрезентуючу та фіксує. Вони дають змогу за допомогою “квантів” знання зберігати та експлікувати результати всієї людської діяльності.

Оскільки, концепти зводять різноманітність спостережуваних та уявних явищ в єдине ціле, то таким чином категоризують їх до однієї рубрики.

Відповідно закономірно виділяти узагальнювальну та оцінну функції концепту. Вони дозволяють, з одного боку, зводити низку уявлень до єдиного знаменника, з другого – виявляти оцінні аспекти досліджуваної ментальної структури.

НУБІП України

НУБІП України

РОЗДІЛ 2. ВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ АКТУАЛІЗАЦІ КОНЦЕПТУ УКРАЇНА В ГАЗЕТНОМУ ДИСКУРСІ

2.1. Структура вербальних засобів вираження концепту Україна в різножанрових текстах

Структура вербальних засобів вираження концепту Україна (КУ) в різножанрових текстах головним чином обумовлена структурою самого концепту.

Тому важливо передусім в даному розділі магістерської роботи розглянути структуру власне концепту

Концепт будучи предметом наукових досліджень котнігеної лінгвістики в опрацьованих джерелах аналізується за лінгвістичним підходом, як певна інформаційна цілісність в національній колективній свідомості. Структурно концепту притаманна польова модель, візуалізована на рисунку 2.1.

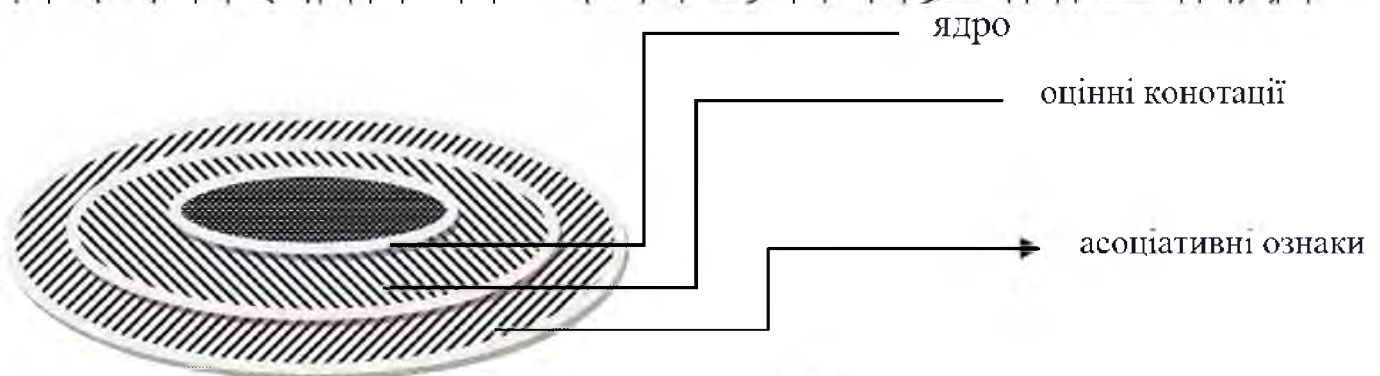

Рис. 2.1. Модель польової структури концепту [46]

Ядро концепту (рис. 2.1) – це чуттєво-наочний образ, який утворюється на базі особистеного досвіду, що робить його гранично конкретним. Образ, що є основою для концепту, виконує для нього функції кодування. Тому можна стверджувати, що і концепти і їх вербалізація здатні виконувати функцію кодування в різножанрових текстах. Під час лінгвістичних досліджень ядро може бути виявлене в ході психолінгвістичного експерименту. Також в рамках останнього можна прослідкувати відображення усталеної сполучуваності, яка впорядковує концептуальне утворення [46, с. 218].

Навколо ядра (див. рис. 2.1) згруповані основні шари, у котрих ознаки розміщуються в напрямку зростання абстрактності. Попри те, що число та суть цих шарів може суттєво відрізнятись залежно від індивіда в межах однієї мовної спільноти в них домінують загальнонаціональні змістові ознаки, які є основою взаєморозуміння комунікативного процесу [44, с. 218].

Наявність основного навколоядрового шару в структурі концепту у вигляді певного чуттєвого образу репрезентована смисловими ознаками. Метафорично, якщо концепт – це ягода, то її базовий чуттєвий образ – це завжди кісточка ягоди [44, с. 218].

Основний (базовий) образ здатен вичерпати суть концепту, якщо перший репрезентує конкретні відчуття та уявлення або породження свідомості індивідів з обмеженими можливостями. В структурі складних концептів відбувається нашарування додаткових когнітивних ознак на основний образ. Таким чином формується, так звана “м’якоть ягоди”. Чисельні ознаки концепту здатні формувати відносно автономні та абстрактні шари, котрі нашаровуються на конкретні. Такі шари визначають як когнітивні, адже в них відображено певний результат пізнання індивідом навколишнього світу – результат її когніції.

Когнітивні сформовані концептуальними ознаками. Сукупність основного шару з додатковими ознаками та когнітивними шарами формує обсяг концепту [44, с. 218].

Попри те, що чисельних когнітивних нашарувань в структурі концепту може не бути, основний шар з чуттєво-образним ядром присутній в кожному концепті. За відсутності основного шару концепти не можуть фіксуватись в універсальному предметному кодї як дискретні одиниці мислення та не можуть функціонувати як мисленнєві одиниці [44, с. 218].

Відповідно до вище описаної структури концептів виділяються такі три структурні типи концептів [44, с. 219]:

- однорівневі;
- багаторівневі;
- сегментні.

Далі в даному пункті вони розглянуті детальніше.

Однорівневі концепти по-суті репрезентують почуттєве ядро, тобто базовий шар, який складений предметними образами та дежими концептами-уявленнями (до на прикладу, жовтий, червоний, солодкий). Така структура властива більшості концептів у дитячій свідомості або у свідомості людей з обмеженим інтелектуальним розвитком. У свідомості більшості людей характер концептів ускладнюється [44, с. 219].

Багаторівневі концепти, які охоплюють кілька когнітивних шарів відмінних за рівнями абстрактності поступово нашаровується на базовий шар.

Елементарним прикладом слугуватиме концепт “грамотний”, котрий нашаровується на базовий шар – образ людини, яка вмє читати та писати. Такий концепт охоплює наступні шари розміщені відповідно до зростання рівня абстрактності [44, с. 220]:

- 1) Вміння читати та писати;
- 2) Вміння добре, правильно та виразно читати та писати;
- 3) Вміння ефективно комунікувати відповідно до загальноприйнятих норм та правила (грамотне мовлення, аргументація, виступ тощо);
- 4) Вміння якісно та високопрофесійно виконувати будь-що згідно з нормами та правилами певного виду діяльності (креслення, твор. план роботи і т. п.), в т. ч. дотримання орфографічних та пунктуаційних норм;
- 5) Вміння добре розумітись на певній галузі знань (грамотний спеціаліст, інженер, керівник).

Сегментні концепти виступають базовим чуттєвим шаром, який оточений кількома рівноправними за рівнем абстракції сегментами. Репрезентативним прикладом слугуватиме концепт “толерантність”, адже його чуттєво-образне ядро – це уявлення про ввічливу, спокійну, врівноважену людину, яка формує кодувальний образ, одиницю універсального предметного коду. Базовий шар такого концепту охоплює когнітивні ознаки “терпимості” та “стриманості”, котрі нашаровуються на основний кодувальний образ разом з ним формують базовий шар концепту [44, с. 220].

Як сегменти базового шару концепту толерантності функціонують наступні [44, с. 220]:

1) Політична толерантність – терпимість до людей з іншими ідеологічними поглядами, повага до всіх політплатформ, визнання права індивіда на висловлення власних переконань;

2) Наукова – ставлення до інших наукових поглядів з розумінням; допускати існування альтернативних теорій та течій в рамках однієї галузі знань чи однієї наукової сфери;

3) Побутова – терпиме відношення до поведінки, думок та формулювань людей з близького оточення, яке знаходить свій прояв у взаємостосунках учасників комунікації;

4) Педагогічна – виважена реакція на негативні поведінкові прояви дітей задля їх подальшої корекції поведінки;

5) Адміністративна – управління персоналом (підлеглими) без застосування до нього не виправданого тиску; визнання власних помилок; прояв готовності пробачити помилки підлеглих;

6) Релігійна – терпимість до вірян з інших конфесій; прояв поваги до чужих релігійних переконань;

7) Етнічна – терпимо-шанобливе відношення до представників інших національностей чи рас;

8) Спортивна – неупереджене відношення до інших спортивних команд та їх вболівальників;

9) Музична – відношення з повагою до різних музичних стилів та їхніх прихильників;

10) Медична – фізіологічна витривалість пацієнтів щодо застосування певних препаратів, переносимості ліків;

11) Екологічна – здатність живих істот до адаптації щодо змін в довкіллі.

В системі мови когнітивним шарам (сегментам) відповідають семеми. У межах кожного шару існують дискретні елементи – концептуальні ознаки, що впорядковуються за класифікаторами, як входять до їх складу. Такими ознаками

є функція, форма, розмір, матеріал тощо. В рамках системи мови концептуальним характеристикам відповідають семми, а когнітивним класифікаторам – змістові характеристики. Наприклад, до концепту *стать*, семним конкретизатором буде слово “жіночий”, відповідно семою буде – жіноча *стать* [44, с. 220].

Крім ядра в структурі концепту присутня знана за обсягом інтерпретаційна частина – комплекс слабоструктурованих предикацій, котрі репрезентують інтерпретацію деяких концептуальних характеристик та їхні комбінації у формі тверджень та настанов. Останні впливають на зміст концептів окремих культур [44, с. 220].

Загалом на протилегу ядру концепту як його базового шару з кодувальним образом, комплексом когнітивних шарів та сегментів, когнітивними характеристиками, які їх породжують, інтерпретаційне поле концепту формує його периферію. Важливо, що статус та роль ядра та периферії концепту в структурі людської свідомості та мисленневих процесів різна [44, с. 220].

На периферії моделі польової структури концепту розміщене його інтерпретаційне поле. До його складу входять оцінки та тлумачення різних ознак концепту носіями однієї мови. Відображення таких оцінок присутнє, до прикладу, у вживанні в мовленні таких висловлювань, як прислів'я та приказки, афоризми та крилаті вирази. Вони репрезентують інтерпретацію окремих концептуальних ознак [44, с. 218].

Загалом структурно концепти відрізняються від будь-яких інших лексем наявністю наступних характеристик:

- наявність шарів;
- наявність змісту;
- наявність структурних компонентів – концептуальних ознак;
- глобальність (зумовлена активною динамічною роллю в мисленневих процесах індивіда);
- відсутність жорсткої структурованості.

Відповідно до семантико-когнітивного підходу КУ доцільно розглядати як трикомпонентну структуру складену такими компонентами [11, с. 251]:

НУБІП України

- поняттєвим;
- образно-перцептивним;
- ціннісним.

Усі вказані компоненти характеризуються різними рівнями актуальності для концептоносіїв. Суть кожного з компонентів визначена кодексом когнітивних характеристик – окремими ознаками об'єктів, що осмислені людиною [11, с. 251].

Відповідно до польової організації концептів, когнітивні характеристики в їх структурі є організованими за наступним принципом “центр – периферія”, де центр представлений найстійкішими в пам'яті мовних колективів ознаками, а периферія – тимчасовими [11, с. 251].

Здебільшого суть поняттєвого шару підлягає дослідженню через лексикографічний аналіз. Це зумовлено тим, що в словникових визначеннях репрезентований номінативний досвід повсякденного та наукового рівнів свідомості. Перший з них характеризується національно-культурними специфічними рисами. Перевага лексикографічного аналізу полягає у виявленні не лише фактичних рис та ознак концепту, а й уявлень про нього буденної свідомості та специфіку його мовної об'єктивації [49, с. 46].

Образно-перцептивний компонент концепту міститься в словах або висловах, котрі вживаються в мовленні в переносному значенні, відрізняються власною силою, яскравістю і т. п. До числа так слів та висловів входять епітети, метафори, метонімії, та інші тропи [42, с. 216].

Опрацьовані наукові праці з джерельної бази магістерської роботи вказують на те, що завдяки використанню когнітивно-функціональному підходу через звернення до структури концептів та до конвенціональних способів їх репрезентації у свідомості комунікантів вдається осмислити суть прецедентних текстів.

Категорії, що вербалізовані в мовній картині світу покликані розкрити двосторонній зв'язок в системі репрезентація мовних знань – обробка мовних знань. В рамках вираження КУ його зміст може інтерпретуватись, якщо

експліковано всі його компоненти. Така експлікація відповідає наступним етапам деривації [69, с. 62]:

1) перцептивні ситуації (репрезентація нормативних уявлень);
2) етномовні образи (гешталти, фрейми), які визначаються перцептивною ситуацією та виокремленими з неї її ознак;

3) когнітивні аналоги образів як когнітивне профілювання концепту ситуації, які містять абстраговані з образів компоненти та зв'язки між ними у формі пропозицій);

4) ірадіювання асоціацій, пов'язане зі знаннями носіїв мови про перцептивні ситуації, оцінюванням компонентів мовної одиниці (емоційне та оцінне профілювання концептів).

КУ як національно-духовний макроконцепт може трактуватися як компонент культурного символарію, який є визначальним для індивідуальної когнітивної картини світу та фонових, енциклопедичних знань комунікантів на рівні етносвідомості [69, с. 62]. Репрезентативними в цьому контексті будуть наступні приклади наведені в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Репрезентативні приклади національно-духовного макроконцепту Україна [4; 35;

36; 40; 53; 64]

Автор	Репрезентативні приклади
Жіпленко І.	“Калино моя – Україно! В твоїм куші – я кетяг багрянній!”
Костенко Л.	“Є боротьба за долю України”
Симоненко В.	“Україно! Доки жити буду, доти відкриватиму тебе”; “Україно! Ти для мене диво, ти моя молитва, ти моя розпука вікова”
Теліга О.	“Найгостріше слово – Україна”
Шевченко Т.	“Зажурплась Україна – така її доля”

Вираження КУ в різножанрових текстах відбувається в рамках розкриття власного лінгвоментального аспекту через співвіднесення з наступними асоціативними рядами понять [68, с. 62]:

- “калина-кетяг”;

НУВІП України

- “доля-боротьба”;
- “диво-молитва”;
- “життя-слово”.

Вербалізація КУ в різножанрових текстах відбувається в т. ч. через відображення окремих його структурних компонентів. Одним з таких є етноконцепт “Україна”, який співвідносячись з концептуально-мовною картиною світу та з макроконцептом “Універсум” (узагальнена світобудова) репрезентується у прикладах аналогічних наведених в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Приклади репрезентації етноконцепту “Україна” [7, 9; 28; 69]

Автор	Репрезентативні приклади
Вінграновський М.	Других Україн не шукає мій зір
Маланюк С.	Архіпелаг послушних хуторів – це України
Тичина П.	Київ – невмируще серце України
Ткаченко В.	Для України вічним заборолом постане гордо Запорізька Січ
Чорногуз О.	Українці – бунтівний народ. Еволюційно не змінився з часів Київської Русі

З уривку Павла Тичини чітко видно, що КУ базований на етнонімі, що розкривають виразно національні ментефакти (концепти).

Описувати ментальну дійсність, яку репрезентує етноконцепт, на думку Шарманової Н. М. [69, с. 62] неможливо без наступних його диференціаторів:

- динамічний характер;
- багатовимірність;
- множинність компонентів.

Відповідно етноконцепт Україна разом зі своїми диференціаторами знайшли відображення в лексичних одиницях різножанрових текстів в рамках сучасного політичного та художнього дискурсу [69, с. 62]. Для кращого розуміння в таблиці 2.3 наведено приклади такого відображення.

Вербалізація концептів як процес передбачає інтерацію гіпер-гіпонімічних відношень. Останні репрезентовані групами, котрі будуються на базі родових та видових понять. Гіперонім номінує реалії

Приклади відображення етноконцепту Україна в рамках сучасного політичного та художнього дискурсу [22, 26, 61]

Автор	Репрезентативні приклади
Стус В.	“Раби зростають до синів своєї України-матері”; “У білій стужі серце України”
Загребельний П.	“Скільки й живе Україна – повно в ній удів, так ніби записано в книгах віщих навіки бути їй удовицькою землею”; “Спаситель прогнав торгуючих з храму, а сьогодні вся Україна – збезщезений храм з непрогноними”

об’єктивної дійсності, а гіпоніми виділяють її структурні компоненти. Характерна специфіка таких систем полягає в приналежності всіх цих компонентів до однієї частини мови. Вважаємо, що КУ є структурним компонентом в імплікаційних гіпер-гіпонімічних відношеннях наступних лексем – “країна” та “держава” [24, с.

14].

Стосовно гіпер-гіпонімічних відношень Жочерган М. П. [24, с. 14] наголошує на тому, що не коректно вважати лексему “Україна” ядром відношення, гіпонімами котрої є лексичні одиниці, що часто застосовуються для позначення України засобом метонімії. Прикладом таких лексичних одиниць слугуватиме Київ. В останній лексемі репрезентовані імплікаційні відношення до лексеми “Україна”, проте таке лексичне відношення є передусім меронімічним.

Меронімія за визначенням Мерфі М. [106, с. 234] є один з видів таксономічних відношень в мові, котрий репрезентує імплікаційні семантичні відношення “частина-ціле”. Родовим та видовим відношенням властиві логічність утворень та формування на внутрішніх зв’язках різних характеристик та ознак одного поняття [84, с. 103]. Таким чином, в контексті прототипної семантики КУ – це гіпонім, який існує в економічних відношеннях з такими поняттями як “країна” та “держава”, котрі в свою чергу є гіперонімами. В науковій літературі виділяють також інші семантичні парадигми, котрі, окрім гіперонімічних та гіпонімічних, охоплюють синонімічно-антонімічні зв’язки [39, с. 12].

Інтегральний системний зміст КУ за Печончик Т. І. [39, с. 12] варіюється наступним чином:

- “незалежна суверенна держава на сході Європи”
- “багатонаціональна країна, основним населенням якої є українці”.

Варто зауважити, що концепти незалежності та свободи постійно корелюють в КУ в різножанрових текстах, адже для українців вони разом формують особливий спосіб детермінації духовної реальності. Такий спосіб в контексті низки історичних факторів, як постійні намагання позбутися впливу сусідніх держав (Австро-Угорщина, Польща, російська імперія), займає одне з чільних місць в мовній картині світу українців [39, с. 12].

Структурно в різножанрових текстах семантичній сфері КУ властива наявність комплексу наступних семантично близьких елементів типових вербалізаторів КУ в фольклорному дискурсі [43]:

- держава;
- країна;
- край;
- батьківщина;
- вітчизна;
- земля;
- сторона.

Перелічені вище лексеми в рамках фольклорних та поетичних текстів функціонують як контекстуальні синоніми. Така специфіка пояснюється накладанням їх чисельних семантичних полів [43].

Антонімічні ресурси КУ на думку Положи Л. М. доцільно розглядати винятково з позиції вербалізаторів імені концепту. Прикладом антонімічної пари лексеми-вербалізатора “батьківщина” є наступна – “Батьківщина-чужина”.

Подібна опозиція утворюється також географічними назвами нашої країни, наприклад, наступні пари [43]:

- “Лівобережна Україна – Правобережна Україна”;
- “Східна Україна – Західна Україна”.

Як згадувалось на початку даного пункту магістерської роботи відповідно до семантико-когнітивного підходу концепт КУ розглядається нами як трикомпонентна структура складена окрім поняттєвого та образно-перцептивного також ціннісним компонентом. Останній представлений конотативним значенням окремих елементів об'єктивної дійсності. Варто зауважити, що такі значення здебільшого є суб'єктивними, адже перебувають в залежності від індивідуальних оцінок [15, с. 67].

Конотативні значення для вербалізації концептів загалом та КУ зокрема мають виняткове значення, адже вони передають співвідношення раціонального та почуттєвого, що особливо важливо в процесі номінації [15, с. 67].

Конотативне значення виникають в різножанрових текстах в ході лінгво-культурологічного аналізу контекстуальної дистрибуції слів, які містять конотему (відтінок значення в семантичному комплексі – конотативний компонент). До прикладу, додаткового відтінку позитивності додають у значення лексеми «Україна» прикметники. Найчастіше в поетичній мові вони вживаються для поглиблення характеристики настрою ліричного героя, як-от: «Славна Україна». Атрибут славна, безсумнівно, є носієм позитивної, ідеалізованої оцінки. Відповідно, і славна Україна сприймається україномовною особистістю як «плюсова» характеристика. Додаткової конотації надають і дієслова: закурилась, похилилась, плаче. Слова такого смислу сприймаються мовною особистістю як негативна характеристика, що пов'язана з відчуттям залежності нашого народу від чужоземних загарбників [3, с. 34].

В прецедентних текстах з етноконцептом “Україна” (структурний компонент КУ) як у репрезентаторах стереотипів міститься універсальна адресація. Такі тексти реалізують комунікативні завдання повідомлень з новими знаннями чи апеляціями до присутніх в когнітивній базі комунікантів [51, с. 75].

Універсальність комунікативних ситуацій на думку Шарманової Н. М. [69, с. 63] визначена тим, що всі адресати мовних повідомлень мають змогу ототожнити себе з суб'єктом ситуації. Авторка зазначає, що категорію суб'єктивності в афоризмах і пареміях доцільно розглядати в рамках категорії узагальненого суб'єкта. Роль

формально-граматичного засобу вираження категорії суб'єктивності здебільшого відіграє п. в. особових та присвійних займенників. Для кращого розуміння такої специфіки наведемо приклади в таблиці 2.4, що є уривками з художніх текстів.

Таблиця 2.4

Приклади формально-граматичного засобу вираження категорії

суб'єктивності в художніх текстах в рамках КУ [26]

Автор	Репрезентативні приклади
Вінграновський М.	“Я люблю тебе, Україно, степом, Дніпром і Тарасом”
Драч І.	“Моя Україно, недоле моя”
Осьмачка Т.	“Вулканна моя Україна”

Упродовжуючи тезу етноконцепту “Україна” варто зауважити наступне. На стику ПД та дискурсу національної хвилі зіткнення різних епох, політичні перпеті традиційно знаходять відображення в манері спілкування влади з народом. На думку Шарманової Н. М. [69 с. 64] така закономірність є репрезентацією категорії посесивності або PR-технологій (так звану “загравання з масами”, навмисна інтимізація стосунків народного лідера з народом). В прагматичному аспекті таке спілкування побудоване в тому числі на мовній грі — навмисне зближення близькозвучних, однак абсолютно різних за семантичним наповненням лексеми з поданням декодування актуальних, соціально вагомих смислів.

Загалом вербалізація етноконцепту “Україна” відбувається поєдано у визначеному порядку, який представлений схематично на рисунку 2.2.

В рамках етноконцепту “Україна” Шарманова Н. М. виділяє етнічну номінацію з чітко представленою пейоративністю. Вданим прикладом такої представленості слугуватиме наступний уривок: “Ми — ледаці жителі Хохляндії, хохли з обвислими вусами, куркулі і підкуркульнички, зрадники і поліцаї,

Рис. 2.2. Схема порядку вербалізації етноконцепту “Україна” в ПД [69].

мазепинці, петлюрівці, бандерівці. Нам нема місця на своїй землі. Ми самовбивці” [26, с. 217]. Подібні ксеностереотипи детерміновані низкою суб’єктивних, упереджених уявлень інших етносів щодо домінуючих рис національного українського характеру як “чужої” етногрупи [69, с. 64].

Окреслена вище суть КУ вказує на додаткові його диференціатори, в тому числі на так звані ксеностереотипи, які опозиційно постають в свідомості носіїв інших культур, що проживають на теренах України або за її межами за схемою “свій-чужий”, як, наприклад, в назві книги “Україна – не Росія” авторства другого президента України Кучми Л. [69, с. 64].

Отже, етноконцепт “Україна” як компонент КУ є узагальнюючим комплексом символічних значень з астральними, духовними, світоглядними національними образами, а також з тими мікроконцептами як Батьківщина, Універсум, нація, мати, земля, доля, життя. Останні протиставляються ксеностереотипам, що окреслені такими поняттями: “не-Хохляндія”, “не-Малоросія”, “не-Росія” невідантропомірна автономія. В різножанрових текстах КУ функціонує як складова когнітивного освоєння світу, а також як репрезентантом національної самоідентичності.

2.2. Концепт Україна в українськомовному публіцистичному дискурсі

Газетні тексти характеризується двома стрижневими ознаками – публіцистичністю (те як викладається інформація) та інформативністю (те про, що йдеться у викладеному). Стосовно першої ознаки необхідно передусім вказати трактування публіцистики. Відповідно до опрацьованих наукових джерел публіцистику розуміємо, як різновид літературного жанру, котрий присвячений висвітленню актуальних суспільних питань задля безпосереднього впливу на думку громадськості, а також як вид громадсько-політичної діяльності, яка прагне здійснювати вплив на думку громадськості, а також на поведінку суспільства [52, с. 143].

Відмінність публіцистичного дискурсу (ПД) від решти інституційних типів полягає в тому, що йому не властиві строго визначені базові концепти. Відтак в рамках ПД тематизуються всі концепти, що складають прями інтерес для реципієнтів в цей момент часу [52, с. 143].

Враховуючи, що всі концепти – це одиниці ментального рівня, то концепт Україна (КУ) – це поєднання індивідуального та колективного підсвідомого.

Загальновідомим є той факт, що в межах процесу мовомислення людина оперує концептами, котрі репрезентують її мовну картину світу. На переконання Прищепи О. П. та Свисюка О. В. [50, с. 306] концепти – це ментальні конструкти, що належать до числа етнокультурних констант. Концепти більшою чи меншою мірою є визначальними для світовідчуттів мовців, їх національного характеру, а також для способу мислення.

Попри численні дослідження концептосфери, у вітчизняній мовознавчій науці КУ досі не повною мірою не висвітлювався в концептуальному та семантичному аспектах [68]. Крім того, сучасне мовознавство не оперує цілісною характеристикою мовно-концептуальної картини світу українців як представників окремої нації та як носіїв характерних рис окремих регіонів [37]. Тому в даній дипломній загалом та в цьому пункті зокрема нами зроблена спроба вказати на особливості концепту Україна у вітчизняному ПД.

На переконання Хоменської І. [68, с. 9] типові вербалізатори КУ присутні в народній творчості та представлені такими лексемами.

- “ненька”;
- “мати”;
- “калина” (образ-символ Української Держави)

Крім зазначених вище вербалізаторів КУ в новітньому ПД перший, як зазначає Хоменська І. [68, с. 9] постульований ідеологемою про Україну як найвищу цінність.

КУ крім традиційної вербалізації словами “незалежна держава” та “територія” [6, с. 1503], “земля”, “свій край” [13, с. 230] набули в процесі еволюції української мови та в ході розвитку ПД набули нових ціннісно-рефлексійних напорувань, обумовлених реаліями сучасного хронотопу. Водночас зміст “край”/“країна” як частини інших країн, країв (як анклав) не функціонують в мові

як вербалізатори КУ. До актуальних компонентів КУ Прищеп О. П. та Свисюк О. В. зараховують асоціації дому, відваги, сили духу, українського духу, гордості, слави та на превеликий жаль – війни [50, с. 308]. Смісловими домінантами в КУ погоджуючись з цими дослідниками вбачаємо понятійні асоціації батьківщини, держави, рідної країни/землі, а як периферійними асоціаціями – ті, що наведені на рисунку 2.3.

Концепт Україна вербалізується в українській мові такими маркерами [50, с. 309]:

- ціннісні (виділені зеленим кольором на рис. 2.3);
- понятійні – представлені маркерами батьківщини, держави, прапора, війни, герба, тризуба, воїна, гімну, мови, козаків, народу;
- образно-асоціативно-перцептивні представлені маркерами дому, матір’ю, сили, рідного, родини, рідної землі, борщу, вишиванки.

Опрацьовані наукові праці з джерельної бази дипломної роботи вказують на те, що ПД структурному аспекті охоплює також художню публіцистику. Остання вдало репрезентує специфіку КУ, адже на переконання [2; 57] Бибика С. П. та Серажима К. С. в публіцистичних творах концепти набувають особливого

Рис. 2.3. Периферійні асоціації концепту Україна в рамках ПД (складено на основі [50])

значення. Погоджуючись з таким твердженням далі в даному пункті КУ розглянутий саме в такому контексті.

Типовим для українськомовного ПД в рамках публіцистичних творів є репрезентація КУ за допомогою однозвучної лексеми. Часто в таких творах “Україна”, як концепт вживаний в наступних значеннях “країна”, “край”.

Яскравими прикладами такого вживання КУ є уривки 1 та 2 візуалізовані на рисунку 2.4. В першому та другому прикладах КУ має нейтральну конотацію, відповідно лексема “Україна” сприймається реципієнтами як така, що здійснює номінацію край, певну територію. Проте конотація такого номена може бути змінена в ситуаціях коли йдеться про землю, край, де була сформована відома персона (див. приклад 3 на рис 2.4).

KУ як мовна одиниця, котра була піддана трансономізації в контексті публіцистичних творів вживається так, як в уривках 4 та 5 на рисунку 2.4

Опрацьована джерельна магістерської роботи вказує на те, що в публіцистичних творах в рамках ПД концепт “Україна” найчастіше вживається в значенні держави, рідше – краю чи країни. Останні дві лексеми часто супроводжуються такими частинами мови [67, с. 232].

1. “Ще багато літ, коли він літав над Україною з мирними пасажирами, з висоти йому різали око незарубцьовані рани землі”

2. “ В кабінеті вже чекав директор районного санаторію для колгоспників Антін Антонович Бобов, якого я знав ще з дитинства: колись він був головою найбільшого на Україні колгоспу, до якого входило і наше село”

3. “Він до останнього дня любив Україну, на землі якої виріс”

4. “...бути академіком Академії наук України)...”

5. “Харківської письменницької організації, редактор журналу “Україна”, голова республіканської письменницької Спілки, президент Товариства “Україна”

Рис. 2.4. Приклади вживання КУ в публіцистичних творах в значеннях “країна”, “край” [72; 73]

• прикметниками – західний/на, східний/на;

• іменниками – південь, схід.

Такий додатковий супровід згаданих лексем необхідний для конкретизації просторового значення. Для прикладу нижче на рисунку 2.5 наведені уривки, як

“Ваші передачі на радіо — це щось мені дуже близьке, це не Східна і не Західна Україна”

“А тут ще прирізано нових територій на західних кордонах: західні Україна і Білорусія, Прибалтика, Бессарабія”

“Загарбавши Західну Білорусь, Прибалтику, Західну Україну, Буковину, Бессарабію, Сталін отримав нові прикордонні території, які надавали рідкісну можливість для створення ще могутнішої смуги забезпечення, прийнятої у військовій науці”

“З півдня України, з Бессарабії, готувався блискавичний наступ на Румунію як головне джерело постачання паливом німецької армії”

Рис. 2.5. Приклади вживання в публіцистичних творах лексем “край” та “країна” як значень КУ [74]

контекст їх вживання в публіцистичних творах.

Вище в даному пункті вже зазначалось, що до традиційної вербалізації КУ належить лексема “земля”. Остання як компонент КУ в публіцистичних творах репрезентована наступними лексемами та означеннями – “затишна”, “чудесна”, “прекрасна”, “казкове живосплетіння”. “Земля” в рамках ПД загалом та в межах публіцистичних творів зокрема характеризується низкою наступних ознак – кольором, смаком, запахом, “несе тепло”. Крім того, ця лексема виступає в ролі опозиції до образу неба та підземних багатств [67] с. 232].

В українськомовному публіцистичному дискурсі присутня характеристика українського суспільства, як розділеного баченнями майбутнього для Української держави. Так журналістами вітчизняних ЗМІ в першому десятилітті було маніфестоване протиставлення Східної України – Західній (часто), Центральній, Східної, Північної та Південної України – Західній (рідко). Такі протиставлення вдало ілюструють приклади наведені на рисунку 2.6.

“І дивляться у той бік, куди вказує бронзовий карлик Володя Ульянов на кожному райцентрівському майдані по всій Центральній, Східній, Північній і Південній Україні”

“А той рівень життя, особливо на Західній Україні?”

“Вас народ обрав удруге, тому Вам і належить рятувати нас від беззаконня і будувати дійсно українську Україну”

“Вас народ обрав удруге, тому Вам і належить рятувати нас від беззаконня і будувати дійсно українську Україну”

“А чого комуністи так не люблять Западню Україну, усіх називають бандерівцями, а хто такий Бендера, чоловік, який хотів для України щастя, щоб Україна була вільна і самостійна (зараз вона самостійна лише на бумазі), і український народ запада хоче щастя для України, а комуністи рвуться в Росію, вони навіть розмовляти по-українському не хочуть, заговорили українською лише тоді, коли рвались в президенти”

Рис. 2.6. Приклади формулювань з протиставленням та об’єднанням регіонів України в ПД [74]

В передостанньому прикладі з рисунка 2.6 формулювання “українська Україна” відіграє об’єднувальну роль та водночас є уособленням територіальної та духовної єдності суспільства за принципами незалежної країни.

В останньому прикладі з рисунка 2.6 вживання прикметника “западний” обумовлене авторським (журналістським) прагненням акцентувати на домінуванні окремих жителів України, передусім правлячих чинів та російської мови, а також – бажанням досягти сатиричного ефекту власного формування.

В рамках українськомовного ПД поняттю “український” надається глибокий зміст. Це доводить Хавалджи Л. розглядаючи КУ як номен, який детермінує не дивлячись на державні кордони, історичні суто українські території [67, с. 232]. Приклади реалізації такого аспекту КУ в рамках публіцистичного дискурсу візуалізовані на рисунку 2.7. Зокрема в другому

“А об’єднання усіх українських — і не українських, Закарпаття — це шматок Київської Русі — земель в кордонах України?”

“Але водночас не забуваймо й іншого: Україна — це півтори Польщі, майже три Угорщини, чотири Греції, п’ять Болгарій, Швеції, шість Чехій”

Рис. 2.7. Приклади реалізації КУ як номена в публіцистичному дискурсі

[74] прикладі акцентується також на, тому, що Україна є великою державою не тільки через наявність давньої та героїчної історії та, крім того, на тому, що вона територіально займає чималу площу Європи.

Розглянуті вище особливості та аспекти КУ вважаємо основними для українськомовного ПД, а стосовно додатковим погоджуємось в Хавалджи Л. в тому, що ними є наступні [67, с. 232]:

- постійний процес боротьби за власну незалежність;
- відродження традицій;
- становлення самобутності мови/культури, звичаїв.

Такі додаткові відтінки КУ проявляються у вітчизняному публіцистичному дискурсі загалом та в публіцистичних творах зокрема такими формулюваннями,

котрі представлені на рисунку 2.8. Вважаємо, що завдяки таким та подібним прикладам відбувається розширення значеннєвої палітри КУ.

“Мовляв, хай побавляться трішки своєю Україною і посидять тихо”

“За цю коротку історичну мить Україна не лише блискавично звелася з колін, а й зарядила потужною патріотичною енергетикою свідомість українців на кілька поколінь вперед”

Рис. 2.8. Приклади формулювань додатковими відтінками КУ в публіцистичних творах в публіцистичних творах [74]

Часто в публіцистичних творах КУ формулюється публіцистами в наступній комбінації – “Україна” + “наша” задля акцентування на різних намірах патріотично налаштованих українців та, як протиставлення – для наголошення на тому, як правляча радянська верхівка в історичні часи використовувала Україну для вирішення власних справ (див. перший приклад на рис. 2.9). Крім того, оперуючи означенням “наш” публіцисти у власних творах номінують ті національні цінності, котрі все ж були відстояні народом (другий приклад на рис. 2.9).

“Ви, мабуть, помітили, що наша з вами Україна, тоді мовчазна, розтерзана голодомором і репресіями колонія, була головним плацдармом цієї страшної сталінської авантюри по завоюванню і “советизації” всієї Європи”

“Останнім часом я боюсь лише одного: як би скрутно ми не жили, але щоб не відібрали у нас найдорожче, те, за що люди гинули на полях битви і у тюрмах, — нашу Україну”

Рис. 2.9. Приклади застосування комбінації “Україна” + “наша” в українськомовних публіцистичних творах [74; 75]

Стосовно такого аспекту КУ як процес боротьби за власну незалежність в ПД він номінований прізвищами та іменами знамих українців, котрі в свій час створили підґрунтя для української незалежності та самобутності, а також виступали за відродження та становлення українського менталітету. Таким лексичним одиницям надається глибокий культурологічний зміст через, що вони є вдалою репрезентацією багатоконпонентності КУ (див. рис. 2.10).

“Україна не вмерла, — це Калнишевський, Тарас Шевченко, Франко, Грушевський, Петлюра, Бандера, Шухевич, Світличний...”

“Сьогодні можемо твердити: якби він, Тарас, збайдужів, зламався чи бодай на йоту відступився від України, як Гоголь, ким би ми були тепер?”

“А Тарас Шевченко — не лише великий поет, це — могутня духовна держава на ім'я Україна”

“Я знайомий з чи не найбагатшим українцем з американської діаспори Богданом Миськом, який охоче спонсорував перші поїздки українських політиків для участі у міжнародних акціях, щоб бодай чули про Україну”

Рис. 2.10. Приклади лексем-імен в ІД з глибоким культурологічним змістом [74; 75]

КУ в публіцистичному дискурсі часто висвітлюється за допомогою прийому аналогій. Суть останнього полягає в тому, що публіцисти скориставшись попередніми фоновими знаннями читанців, пов'язують назву Україна з об'єктами з глибокою архаїчною символікою. Таким чином за посередництва архетипних образів відбувається реалізація інтертекстуального підключення до національного коду [38, с. 124]. Репрезентативним прикладом в цьому контексті буде наступний уривок: “Я був впевнений, що все буде зовсім по-іншому, бодай знайдеться в державі добра група патріотів, які зроблять усе можливе, щоб Україна стала дійсно нашою якщо не **фортецею**, то **міцною хатою**” [75, с. 42], де виділені жирним рифмом слова є одиницями з глибокою архаїчною символікою.

До слів з глибокою архетипною символікою зараховуємо лексему “мати”, яка часто в публіцистичних творах, а також в ІД загалом репрезентує втілення традиції, становлення самобутності мови, культури, звичаїв. Адже, як мати дає життя своїй дитині, зрощує та виховує її, облаштовує оселю, так і країна є домом для громадян. Тому закономірно, що в публіцистичних творах “мати” є символом усього найдорожчого та найбажанішого для українців. Для прикладу нижче наведено наступні формулювання, які репрезентують цей

символізм, а також, на нашу думку, доводять, що лексема “мати” справедливо вважати структурним компонентом КУ [75]:

- “Моя Україно, доле моя. Мати. Скільки ж тобі рідна ось таких людочерв на своїх плечах, та рученьках прийдеться ще тримати?”;
- “Чому сидите в Україні, та їсте хліб із рук Матері-України?”.

Персоніфікований образ України в ПД продовжує формуватися. Незавершеність цього процесу вдало ілюструють приклади на рисунку 2.11, Рис.

“Я не вказав ні години, ні дня, ні року, коли вся Україна полегшено переведе подих, ступивши на надійну твердь під ногами, і скаже: тепер нарешті всі біди залишилися позаду, тепер можна жити з усмішкою на обличчі! Однак я всім розумом і серцем вірю — це станеться?”

“Невже у нелегкий життя час робити крок назустріч та подати міцні руки, аби спільними зусиллями підіймати із колін Україноньку нашу — годувальницю – не стосується вас?”

“А я ненавиджу купи-продай, а хочу виробляти продукцію, щоб багатіла Україна”

2.11. Приклади, які ілюструють процес формування персоніфікований образ України в ПД [75]

зокрема формулювання виділені жирним шрифтом.

“Україна” як лексема в рамках ПД через свій зміст має тісний зв’язок з поняттям любов в синтагматичному аспекті, а воно є головним при трактуванні терміну патріотизм. Чимало словників тлумачать цю термінопоїнну одиницю як любов до своєї Батьківщини. В даній дипломній роботі послуговуємось трактуванням патріотизму за Словником української мови, де він визначається любов’ю до власної батьківщини, відданістю власному народові, готовністю до жертвних дій та подвигів заради них [59, с. 91]. Відповідно існує тісний зв’язок КУ з концептами любові та патріотизму, а комплекс лексем, котрими він часто представлений охоплює наступні [67, с. 234]:

- патріот;
- ненависник;
- патріотичний;
- любов;

• закоханий і т.п.
 В контексті публіцистичних творів такий комплекс матиме, наприклад, наступний вигляд [75]:

- “Ненависники України галасливіші і більше об’єднані за патріотів, тому часто під проводом комуністів перемагають.”;

• “Навіть через десять років незалежності за мою любов до України на мене дивляться як на хвору.”;

- “До того ж тьма-тьмуца родичів, кумів, сватів, наближених, коханок і коханців, підтакувачів у вигляді “активу” на всіх рівнях надто багато

виранали, якщо б до влади прийшли справжні патріоти, високоосвічені й закохані в Україну та її народ, демократичні люди”

Лексеми українці, українка, українець, як компоненти КУ в рамках публіцистичного дискурсу представлені як народ зі славетною історією, а також як високоосвічена нація. Прикладом того є наступні уривки наведені на рисунку

2.12.

“Дуже боляче мені, що на Східній Україні наші горе-українці відрікаються, соромляться свого походження, навіть розмовляють не материнською рідною мовою, а чужою — російською.”

“Майбутні історики братимуться за голову: Кучма, не знаючи української мови, став Президентом України, а прем’єр-міністр України Янукович у назві своєї посади робив дві граматичні помилки, претендуючи на роль лідера високоосвіченої нації!”

“У Вас ще є можливість розумного відступу і людської покути: не заважайте Україні визначитися, за ким їй іти — за Ющенком чи знову за Вами, вибачаюся, за Януковичем, якого Ви обрали для продовження Вашого десятилітнього експерименту над українським народом.”

“Однаке я повинен висловити Вам одну велику вдячність: страх перед навіть віртуально ймовірним Вашим президентством (лише за умови фантастичних і диких фальсифікацій) об’єднав абсолютну більшість населення України в український народ..”

Рис. 2.12. Приклади вживання лексем українці, українка, українець, як

компонентів КУ в рамках публіцистичного дискурсу [74; 76].

В рамках ПД часто висвітлюються політичні партії та їх діяльність. Відповідно завдяки таким лексемам — компонентам КУ, як ті, що наведені на

рисунку 2.12 українці в ПД загалом та в публіцистичних творах зокрема представлені авторами-публіцистами свідомо нацією, попри існування політичної верхівки, яка сприймає народ винятково як електорат, що проявляється в таких формулюваннях [76]:

- “Прошу вас, рідні мої земляки, всі українці, тримати високо і гордо українську голову, щоб її бачили і в Україні, і з-за кордону.”;
- “В Україні, твердо переконані вони, нації немає, існує лише електорат для голосування.”.

Висвітлюючи в тому числі політичний аспект життя суспільства ПД охоплює найменування партій, організацій і т. п. з лексемою “Україна” у складі назв, як у наступних прикладах [74]:

- “Я очолюю оргкомітет по проведенню першого, установчого, з’їзду Народного Руху України за перебудову”;
- “Всеукраїнське політичне об’єднання “Державна самостійність України”, яке очолює Роман Коваль.”;
- “Демократична партія України”.

Відповідно до опрацьованих джерел магістерської роботи узагальнено можемо констатувати, що КУ в рамках публіцистичного дискурсу реалізує апеллятивну функцію. Лексема “Україна” в значеннях “країна”, “державна” функціонує утворюючи наступні похідні – український, українка, українець), а також значний за комплекс значень, що надають висловлюванням позитивної або негативної конотації.

В публіцистичному дискурсі та відповідно в публіцистичних творах КУ сприяє утворенню патріотичного забарвлення з такими характерними ознаками:

- ідеологічна та політична позиція адресанта та адресата (авторів та читачів);
- аксіологічні настанови думки суспільства, відповідно до якої індивідуальне “я” набуває ознак стильової домінанти.

Продовжуючи тезу про комплексність КУ варто зауважити, що в публіцистичних творах вона проявляється в тому числі вживанням лексеми “доля” відносно України. Для кращого розуміння такої специфіки наведемо

наступне трактування долі: “хід подій, збіг обставин, напрям життєвого шляху, який наче існує не залежно від бажання чи воли людини; бажане, щасливе життя” [59, с. 361]. Таке словникове трактування обумовлює двоєке сприйняття долі як [27, с. 77]:

- невідворотності, незмінності з присутнім ореолом сакральності та магичності;
- життєвого шляху людини, на якому її воля та бажання в змозі змінити хід подій.

На переконання Сеніка Л. [55, с. 153] в українській лексемі “доля” тісно переплетені язичницькі та християнські елементи. Гра цією лексемою в рамках ПД сприяє формуванню поетичного символу з варіативними інтерпретаціями, а також національної поетичної традиції.

Лексема “доля” в рамках ПД часто застосовується відносно держави.

Зокрема в публіцистичних творах ця лексема традиційно відіграє роль символу майбутнього, прийдешнього. Прикладом такого символізму в контексті публіцистичних творів слугуватимуть наступні уривки [75, с. 50]:

- “Я давно слідкую за вами по всіх можливих каналах, як людина, що не байдужа до долі рідної нашої України;
- “Вони і приколять до влади, а тоді ще більше душать різними засобами тих, кому не байдужа доля України”.

Як видно з наведених вище прикладів в рамках ПД лексема “доля” функціонує як компонент КУ.

Роздягаючи КУ в різножанрових текстах погоджуємось з Хаваджи Л. [67, с. 233] в тому, що до структури концепту варто зараховувати комплекс епітетів до слова Україна пропонованих відповідним Словником [58, с. 369], до складу якого входять наступні — вільна, багата, незалежна, велика, моя, наша, своя, українська, щаслива, енергійна, розтерзана, убога, бідна, зневірена, окрадена, одурена. Така думка підтверджується наступними прикладами з публіцистичних творів [75; 76]:

• “Якщо вони і цього разу не стануть урівень з Великою Україною, не об’єднаються у бодай два потужні політичні блоки (центристський і правоцентристський) — вони покрийть свої імена довічною ганьбою”;

- “Вам дістаюся Україна енергійна, сповнена сили і віри у своє швидке відродження, у свою державність, їй би сміливого лідера-патріота, котрий не крав би сам і не давав красти іншим - і вона б не відстає від прибалтів”;

• “За вільну й незалежну Україну”;

• “Але що ж відбувається в моїй Україні?”;

- “І на цьому трагічному роздоріжжі Україну, знову запродану Росії, зневірену у всьому, бідну і розтерзану, одурену й окрадену Вами Україну Ви ще хочете передати “продовжувачеві Вайтої справи — Януковичу?”.

Опрацьовані матеріали магістерської роботи вказують на те, що КУ в різножанрових текстах представлений досить широко, а структурно включає чимало компонентів, які всебічно розкривають його суть.

2.3. Специфіка концепту Україна в англomовному публіцистичному дискурсі

В сучасних реаліях концепт Україна (“Ukraine”) розглядається англomовними публіцистами як центр політичної карти світу, оскільки події, які відбуваються в нашій державі та навколо неї через повномасштабну війну мають без перебільшення глобальні наслідки. Тому закономірно, що в сучасному ПД чітко прослідковуються взаємини мови та учасників ПД в контексті міжнародних політичних подій. Таким чином ПД функціонує в тісній взаємодії з політичним дискурсом.

Джерельна база дипломної роботи вказує на те, що розглядати концепт за рамками концептуальної картини світу не можливо та й некоректно. Остання формується для будь-якої з лінгвокультур передбачає існування таких концептів, як універсальні та специфічні [11, с. 252]. Приходько А. Н. [49, с. 50] детермінує перші ментальними утвореннями гіперонімічного порядку загальнолюдської

значущості, а другі – національно-культурно маркованими продуктами світосприйняття окремої лінгвоспільноти. До числа другик (специфічних) належить і концепт Україна. Його особливість в англomовному ПД проявляється серед іншого в тому, що в рамках процесів занозичення та трансплантації до складу інших лінгвокультур чи специфічних дискурсів КУ здатен до суттєвих трансформацій [1, с. 252].

Специфіку КУ в англomовному публіцистичному дискурсі розглядали відповідно до трикомпонентної структури концептів (див. п. 2.1). Аналізовані наукові праці з джерельної бази дипломної роботи вказують на необхідність встановлення концептуальних характеристик поняттєвого шару концепту “Ukraine” за оригінальними тлумачними джерелами [77; 85; 105; 110] відповідно до методики Єгорової-Кобякової [17, с. 95]. Отже, за допомогою дефініційного аналізу текстів, що містили концепт “Ukraine” (як первинний вербалізатор англomовного концепту) виділено наступні домінантні лексеми, які наведені в таблиці 2.5.

Домінантні лексеми, як концептуальні характеристики поняттєвого шару

концепту “Ukraine” в англomовному публіцистичному дискурсі (складено на

основі [1; 77; 85; 105; 110])

Концепт	Лексеми з поняттєвого шару
“Ukraine” A <u>country in Eastern Europe</u>	bordering on the <u>Black Sea</u> [77]
	to the north of the <u>Black Sea</u> [109]
	on the <u>northern</u> coast of the <u>Black Sea</u> [104]
	A <u>country in Eastern Europe</u> [84]

Опрацьовані матеріали дипломної роботи з оригінальних тлумачних джерел [77; 85; 105; 110] вказують на те, що поняттєвому шарі концепту “Ukraine” екстеріоризовані наступні когнітивні ознаки:

- “country”;
- “Eastern Europe”;
- “Black Sea”;

“northern”
 Перші з перелічених ознак є центральними, а наступні дві – периферійними.

В перцептивно-образному шарі концептів характеризується акумульованими знаннями, образами та асоціаціями, активація котрих в людській свідомості відбувається через зв'язок з певним денотатом. Такі зв'язки утворюються на базі узагальненого образу (гештальту) складеного індивідуальним досвідом та колективним знанням [11, с. 252].

Стосовно ціннісного шару концепту треба зазначити, що він базується на тих духовних імпульсах, які здатні оживати в свідомості через приналежність людини до певної етнокультурної або лінгвокультурної спільноти. Цей шар характеризується актуалізацією таких наступних аспектів – оцінності та актуальності. Перший з них виражений оцінним компонентом в значенні мовної одиниці, яка відповідає імені концепта, а також поєднанням такої одиниці з оцінними епітетами. Аспект актуальності реалізований в частотності використання концепту в рамках реальної комунікації [49, с. 29]. Ціннісним шаром є не тільки образи та асоціації, які можуть виникати в кожному конкретних випадках вербалізації концептів, а також емоції та почуття викликані цим концептом [49, с. 29].

Специфічно, що ціннісний та образно-перцептивний шари репрезентовані образами України метафорично. Зокрема в англійськомовному ЦД концептуалізація відбувається за посередництвом антропоморфних метафор (образів людини/живої істоти). Відповідно до конкретних досягнень України в контексті євроінтеграції вона нерідко ототожнена з малою дитиною, яка здійснює перші кроки за конкретними напрямками. Таку законспіріаність вдало ілюструють приклади наведені на рисунку 2.13. Метафорична репрезентація образу України за такими прикладами вказує на її характеристики молодості, недосвідченості, невпевненості, а також на висвітлення нашої держави мовцями як такої, що потребує допомоги та нагляду.

“Ukraine took the first steps in the implementation of the Paris Agreement on climate change by adopting...”

“By building confidence in rule of law and fighting corruption, Ukraine can not only attract Foreign Direct Investment, but also help local business flourish when it has a good business environment”

Рис. 2.13. Приклади концептуалізації “Ukraine” в за посередництвом антропоморфних метафор [86; 92; 111; 113; 114]

Продовжуючи тезу метафоричності образу “Ukraine” в англomовному ПД необхідно вказати ще один — дівчина, котра хоче привернути увагу до себе. Такий образ вдало ілюстрований в прикладах на рисунку 2.14.

“By building confidence in rule of law and fighting corruption, Ukraine can not only attract Foreign Direct Investment, but also help local business flourish when it has a good business environment”

“Today, I want to focus on the business climate – how can Ukraine become attractive to investors, and how will the EU help?”

Рис. 2.14. Приклади концептуалізації “Ukraine” в за посередництвом антропоморфних метафор образу дівчини [86; 92; 111; 113; 114]

Одночасно з метафоричним образом дівчини в контексті ПД здійснена актуалізація фітоморфної метафори. З її допомогою Україну ототожнюють з рослиною (квіткою), якій необхідний відповідний клімат та умови докiлля для цвітіння та щоб плодоносити. В таких контекстах актуалізуються концептуальні характеристики привабливості та процвітання через формулювання потреби в пiклуванні та охорони [11, с. 252].

В англomовному ПД чiтко прослідковується актуальний наратив успіхів України на шляху до євроінтеграції. Зокрема чимало європейських видань дають позитивну оцінку зусиллям та здобуткам нашої держави в контексті стабілізаційних та демократизаційних процесів. Таким чином в газетних текстах має місце актуалізація наступних когнітивних ознак концепту “Ukraine” — сумлінної праці, фінансової стабільності, гарантії, реалізованих реформ.

Приклади таких ознак візуалізовані на рисунку 2.15.

Як видно з першого прикладу, що приведений на рисунку 2.15 здійснена актуалізація агенсу (активного учасника ситуації, котрий виконує певну рiль) — йдеться про кризу уподібнену людині та Україну представлену як пацієнс

“In 2015, Ukraine has worked hard to ensure macro-financial stability”

“Ukraine has fulfilled all the conditions that we have set, and so it is only normal that, after having seen Ukraine undertake all the reforms that have been asked for, the European Union, for its part, delivers”

“Ukraine has been suffering from a major economic crisis since 2013”

Рис. 2.15. Приклади когнітивних ознак концепту “Ukraine” в англomовному ПД [86; 92; 111; 113; 114]

(малефактив) [11, с. 253] агресивного впливу тієї людини. Такий вплив в негативній силі виражений в даному прикладі дієсловами “to hit”, “to suffer”.

Отже, в такий спосіб здійснена концептуалізація “Ukraine” через жертвний образ людині або інакшого негативного/агресивного впливу. У відповідності з цим образом жертвності в рамках образно-перцептивного шару здійснена актуалізація наступних ознак – економічної кризи, сильного зовнішнього впливу, страждання.

Ціннісний шар в структурі концепту формується слінками, образами, емоціями, котрі можуть виникати в процес активзації концептів в мовній свідомості людини. В опрацьованих інформаційних джерелах ціннісні аспекти концептів трактується не лише як їх “цінності” для певної лінгвокультури, а також як позитивні чи негативні оцінки концептів з боку представників певного етносу [11, с. 254]. Таке оцінювання є закономірним, оскільки навколишні елементи дійсності проявляються “хорошими” чи “поганими” тільки в межах людської свідомості, в тому числі завдяки та на основі мови. Якість оцінки концепту “Ukraine” – “хороша”/“погана” залежатиме від тих асоціацій та образів які здатна викликати згадка про нашу державу в англomовному чи будь-якому іншому ПД.

Попри те, що наша держава може пишатись сильною та якісною індустріальною та освітньою базою, їх розвиток загалом та перспективи нових підприємств можуть гальмуватись через низку негативних чинників, котрим закономірно надається негативна оцінка. До числа основних таких чинників

зараховуємо корупцію, олігархію, правову незахищеність громадян та повномасштабну війну, котрі висвітлюючись в англomовному ПД впливають на формування відповідних асоціативних та ціннісних когнітивних ознак концепту “Ukraine”. Для кращого розуміння нижче на рисунку 2.16 візуалізовані відповідні приклади.

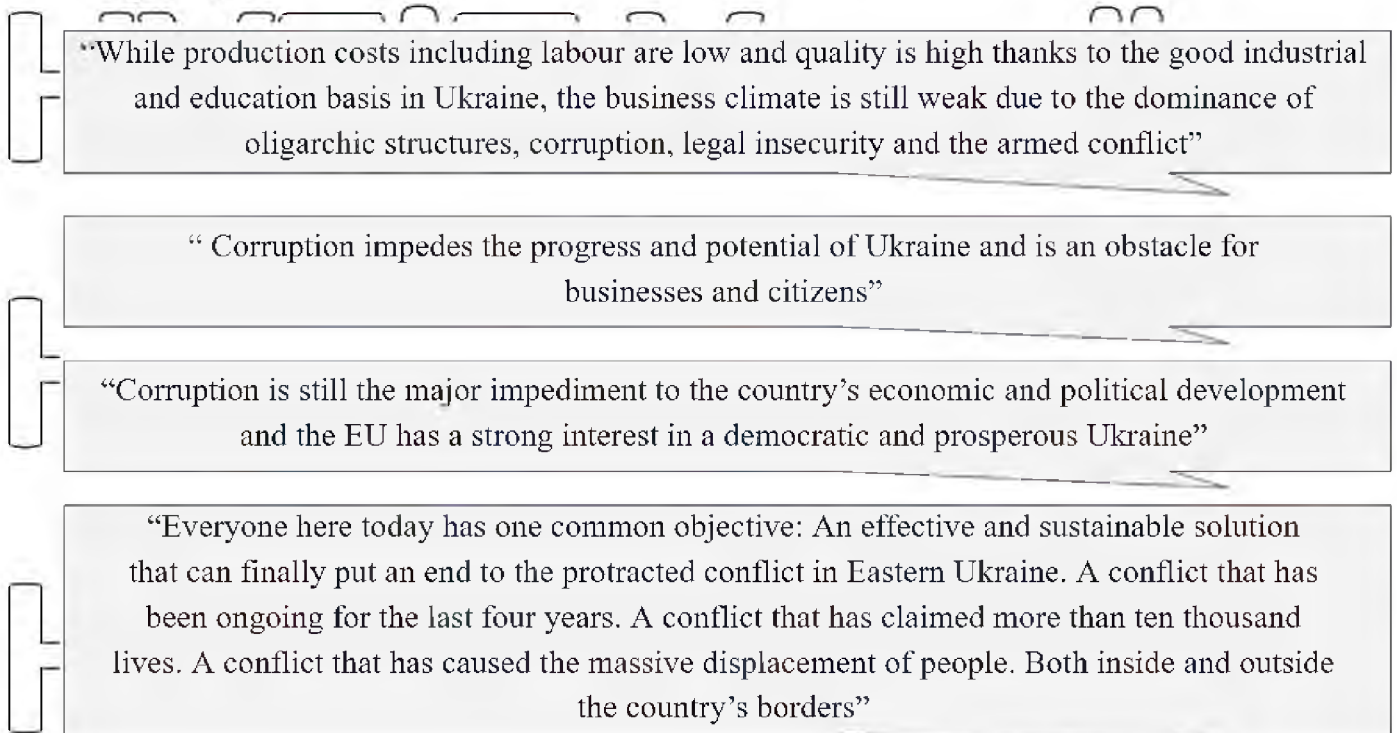

Рис. 2.16. Приклади формування нативних асоціативних та ціннісних

когнітивних ознак концепту “Ukraine” внаслідок відповідних оцінок в

англomовному ПД [78, 92, 110, 111]

Окремо варто зазначити негативні оцінні характеристики української вади, які надавались їй в англomовному ПД ще півтора року тому з акцентом на її неспроможність ефективно захищати власний народ та гарантувати йому мирне життя. Яскраво ілюструє таку характеристику останній приклад на рисунку 2.16. В ньому експліковані ознаки нестабільності та небезпеки, а ціннісним аспектом виступає порушення стабільності та миру в житті українців.

На противагу негативним оцінкам та асоціаціям в англomовному ПД прослідковується акценти на зусиллях України подати вище згадані негативні чинники в рамках євроінтеграційних процесів, а також на потенціалі розвивати демократію, прогресувати та процвітати імплементуючи антикорупційні реформи [11, с. 254].

Аналіз матеріалів дипломної роботи, а саме прикладів з англomовного ПД дозволив прослідкувати, що в ньому представлені всі три шари досліджуваного концепту “Ukraine” – поняттєвий, образно-перцептивний, ціннісний (див. п. 2.1), котрі актуалізовані в рамках ПД.

Отже, опрацьовані матеріали дозволяють зробити висновок про те, що досліджуваний концепт “Ukraine” здебільшого уособлюють в англomовному ПД з антропоморфними метафорами. До комплексу ключових когнітивних метафоричних аспектів актуалізованих в рамках цього дискурсу зараховуємо наступні “Україна-людина” та “Україна-природа”.

В рамках англomовного ПД наша держава досі нерідко асоціюється з корупційними наративами, а також з неспроможністю гарантувати повноцінний мир для власних громадян, як і здійснити стабілізацію політико-економічного становища в країні.

Попри негативні ознаки, концепт “Ukraine” характеризується і позитивними. Ключовим з них є перспективи подальшого розвитку держави на світовій арені, можливості стабілізувати внутрішню економічну ситуацію та реалізувати необхідні для євроінтеграції реформи.

Досліджуваний концепт – це динамічна ментальна структура, котра з часом здатна набути нових характеристик внаслідок змін в політичному та економічному становищі, спроможна віднайти якісно нові способи викликати та реалізувати нові асоціації.

НУБІП України

НУБІП України

Висновки до розділу 2

Концепт будучи предметом наукових досліджень когнітивної лінгвістики в опрацьованих джерелах аналізується за лінгвістичним підходом, як певна інформаційна цілісність в національній колективній свідомості. Структурно концепту притаманна польова модель – ядро та навколо ядерні згруповані основні шари. Ядро – це чуттєво-наочний образ, який утворюється на базі особистісного досвіду, що робить його гранично конкретним. Образ, що є основою для концепту, виконує для нього функції кодування. Тому можна стверджувати, що і концепти і їх вербалізація здатні виконувати функцію кодування в різножанрових текстах. Під час лінгвістичних досліджень ядро може бути виявлене в ході психолінгвістичного експерименту. Також в рамках останнього можна прослідкувати відображення усталеної сполучуваності, яка впорядковує концептуальне утворення.

Навколо ядра згруповані основні шари, у котрих ознаки розмінюються в напрямку зростання абстрактності. Попри те, що число та суть цих шарів може суттєво відрізнятись залежно від індивіда в межах однієї мовної спільноти в них домінують загальнонаціональні змістові ознаки, які є основою взаєморозуміння комунікативного процесу.

Відповідно до польової організації концептів, когнітивні характеристики в їх структурі є організованими за наступним принципом “центр – периферія”, де центр представлений найстійкішими в пам’яті мовних колективів ознаками, а периферія – тимчасовими.

Наявність основного навколо ядрового шару в структурі концепту у вигляді певного чуттєвого образу репрезентована смисловими ознаками. Метафорично, якщо концепт – це ягода, то її базовий чуттєвий образ – це завжди кісточка ягоди.

Опрацьовані наукові праці з джерельної бази магістерської роботи вказують на те, що завдяки використанню когнітивно-функціональному підходу через звернення до структури концептів та до конвенціональних способів їх

репрезентації у свідомості комунікантів вдається осмислити суть прецедентних текстів.

Структурно в різножанрових текстах семантичній сфері КУ властива наявність комплексу наступних семантично-близьких елементів типових вербалізаторів КУ в фольклорному дискурсі: держава; країна; край; батьківщина; вітчизна; земля; сторона.

Відмінність ПД від решти інституційних типів полягає в тому, що йому не властиві строго визначені базові концепти. Відтак в рамках ПД тематизуються всі концепти, що складають прями́й інтерес для реципієнтів в цей момент часу.

Враховуючи, що всі концепти – це одиниці ментального рівня, то КУ – це поєднання індивідуального та колективного підсвідомого. Загальновідомим є той факт, що в межах процесу мовомислення людина оперує концептами, котрі репрезентують її мовну картину світу.

Концепт Україна вербалізується в українській мові такими маркерами: ціннісні; понятійні – представлені маркерами батьківщини, держави, прапора, війни, герба, тризуба, воїна, гімну, мови, козаків, народу; образно-асоціативно-перцептивні представлені маркерами дому, матір'ю, сили, рідного, родини, рідної землі, борщу, вишиванки.

Опрацьовані наукові праці з джерельної бази дипломної роботи вказують на те, що ПД структурному аспекті охоплює також художню публіцистику. Остання вдало репрезентує специфіку КУ, адже в публіцистичних творах концепти набувають особливого значення.

Відповідно до опрацьованих джерел магістерської роботи узагальнено можемо констатувати, що КУ в рамках публіцистичного дискурсу реалізує апелятивну функцію. Лексема “Україна” в значеннях “країна”, “держава” функціонує утворюючи наступні похідні — український, українка, українець), а також значний за комплекс значень, що надають висловлюванням позитивної або негативної конотації.

Джерельна база дипломної роботи вказує на те, що розглядати концепт за рамками концептуальної картини світу не можливо та й некоректно. Остання

формуючись для будь-якої з лінгвокультур передбачає існування таких концептів, як універсальні та специфічні. Перші є ментальними утвореннями гіперонімічного порядку загальнолюдської значущості, а другі – національно-культурно маркованими продуктами світосприйняття окремої лінгвоспільноти. До числа других (специфічних) належить і концепт Україна. Його особливість в англійському ПД проявляється серед іншого в тому, що в рамках процесів запозичення та трансплантації до складу інших лінгвокультур чи специфічних дискурсів КУ здатен до суттєвих трансформацій.

Досліджуваний концепт “Ukraine” здебільшого уособлюють в англійському ПД з антропоморфними метафорами. До комплексу ключових когнітивних метафоричних аспектів актуалізованих в рамках цього дискурсу зараховуємо наступні “Україна-людина” та “Україна-природа”. В рамках англійського ПД наша держава досі нерідко асоціюється з корупційними наративами, а також з неспроможністю гарантувати повноцінний мир для власних громадян, як і здійснити стабілізацію політико-економічного становища в країні. Попри негативні ознаки, концепт “Ukraine” характеризується і позитивними. Ключовим з них є перспективи подальшого розвитку держави на світовій арені, можливості стабілізувати внутрішню економічну ситуацію та реалізувати необхідні для євроінтеграції реформи.

Досліджуваний концепт – це динамічна ментальна структура, котра з часом здатна набути нових характеристик внаслідок змін в політичному та економічному становищі, спроможна віднайти якісно нові способи викликати та реалізувати нові асоціації.

РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДЖЕННЯ ВЕРБАЛЬНИХ ЗАСОБІВ ВИРАЖЕННЯ КОНЦЕПТУ УКРАЇНА В СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ГАЗЕТНОМУ ДИСКУРСІ ЯК ПРОБЛЕМА ПЕРЕКЛАДУ

3.1. Створення словника "Концепт Україна". Лексеми і мовні конструкції (на прикладі сучасного англomовного газетного дискурсу)

Сьогодні Україна надзвичайно помітна держава на політичній карті світу, що підтверджує серед іншого англomовний газетний дискурс, котрий висвітлює події в центрі яких вона перебуває. На жаль, підвищена увага до нашої країни загалом та, як результат, до КУ зумовлена повномасштабним російським вторгненням на її територію. Крім того, варто зауважити, що сучасний КУ формується на основі подій спричинених цим вторгненням.

Аналізуючи матеріали магістерської роботи чітко прослідковується соціальна значимість КУ загалом та в рамках газетного дискурсу зокрема. З огляду на таку значимість додаткової актуальності набуває створення словника "Концепт Україна" (далі — Словник), котрий би включав лексеми та мовні конструкції, що репрезентують ментальні образи сформовані або ті, які можуть сформуватись у свідомості носіїв англійської мови.

Ментальні образи формуються в людській свідомості на основі асоціативних механізмів, котрі нерідко в науковій літературі ототожнюються з метафоризацією [62] — формування словесних образів (наприклад, аналізованого концепту) за допомогою метафори [60] в рамках семантичних та генетичних процесів в системі мови [21]. На це також вказують результати лінгвістичних досліджень здійснених Лакоффом Дж. та Джонсоном М. [96]. Цими дослідниками в ході вивчення концептів застосовувалась релевантна методика концептуальної метафори. Результати наукових пошуків Лакоффа Дж. та Джонсона М. вдало доповнюють напрацювання Таценко Н. В. [65] щодо параметрів порядку метафоризації. Останніми дослідниця вважає параметри дискретності,

дименсiальностi, енацiальностi та спациальної трансференцiї, персонiфiкацiї, артефактностi, перцептивностi.

Для створення Словника необхідно з'ясувати наповненiсть асоцiативного ряду КУ в газетному англomовному дискурсi. Для кращого розумiння вона представлена на схемi рисунка 3.1. Образи КУ в пропонуваному словнику важливо вiдсортувати вiдповiдно до згаданих вище параметрiв порядку метафоризацiї. Активатори таких образiв в контекстi газетного дискурсу – це семантично валентнi сумiжнi та несумiжнi колокацiї лексеми "Ukraine" (номен

Рис. 3.1. Схема асоціативного ряду КУ в газетному англomовному дискурсi (складено на основi [62])

КУ в англomовному газетному дискурсi) та iн. слiв. Їхня роль полягає в iдентифiкацiї ментальних асоцiацiй через призму котрих вiдбувається метафоричне перебсмислення КУ [62, с. 82].

Сучасний пропонуваний Словник повинен вiдображати передусiм актуальнi аспекти КУ, адже наповненiсть його асоцiативного ряду, як свiдчать опрацьованi матеріали магістерської роботи досить мiнлива та залежить вiд специфiки соцiальних, полiтичних та економiчних умов, що склались в Україні в конкретний iсторичний перiод. Крім того, в Словнику має вiдображатись бачення таких умов

носіями англійської мови. Воно формується в т. ч. на основі англomовного газетного дискурсу в якому висвітлюється життя в Україні.

Продовжуючи тезу актуальності висвітлюваних аспектів КУ зауважимо, що в сучасному Словнику мають бути представлені наступні ракурси огляду газетним англomовним дискурсом України:

- правовий [98; 114];
- економічний [93; 94; 100];
- історичний [95];
- освітній [95];

- етичний [89];
- медичний [83];
- екологічний [88];

- євроінтеграційний (щодо близьких перспектив України в європейській спільноті) [101; 117].

Принципово важливо, на наше переконання, досягнути в пропонованому Словнику не тільки вузькогалузевий КУ в контексті соціальних інститутів Заходу, а також ментальний аспект. Тобто Словник має репрезентувати асоціації носіїв англійської мови щодо України в процесі її геополітичних трансформацій, а також конкретні концептуальні метафори, що існують в їхній свідомості.

В даному пункті магістерської роботи газетний дискурс трактуємо, погоджуючись з Мартинюк А. П. [30], як фактичний лінгвістичний аналог свідомості в якій КУ не просто існує, а й модифікується. Разом з тим враховуючи надзвичайно широкі межі дискурсу загалом та газетного зокрема в магістерській роботі ми оперували мініатюрними, проте рівноцінними автентичним моделям – корпусами (зменшена модель дискурсу).

На початку даного пункту магістерської роботи ми акцентували на необхідності створення Словника, котрий би представляв саме сучасний КУ.

Останній формується сьогодні в тому числі на базі інформаційного поля, котре описує геополітичні, військові, економічні, соціальні та ін. події глобального масштабу в Україні. Стосовно геополітики Україна сьогодні заручилась надійною

підтримкою низки потужних країн світу. До числа найважливіших союзних України держав входить США. До того ж її доцільно розглядати з огляду мети та завдань магистерської роботи. Тому для створення пропонованого Словника необхідно прослідкувати метафоричний комплекс в контексті асоціативного переосмислення КУ американськими носіями англійської мови.

Оскільки, для пропонованого Словника важливі конкретні концептуальні метафори, що існують у свідомості носіїв англійської мови, то була розглянута низка параметрів порядку метафоризації визначених асоціативним переосмисленням КУ в контексті інших концептів. Одним з таких параметрів є

дискретність (вказує на чітко окреслений предмет) котрим генерована наступна метафора – “Україна є місце”. А завдяки параметру дименсіальності (вимірності) і КУ і згаданій метафорі надаються чіткі розміри, наприклад такими англомовними лексемами, як “place”, “area”, “outlet”, “destination”. В контексті газетного дискурсу це репрезентовано наступними формулюваннями візуалізованими на рисунку 3.2.

З першого, третього та четвертого прикладу наведеного на рисунку 3.2.

“Ukraine could be an **outlet** for Western-leaning Ukrainians”

“For me, a cruise can be a great way to familiarize yourself with an **area**, like Ukraine, that can be hard to explore on your own”

“We have a vital interest in stopping Putin, and the **place** to do it is Ukraine where Ukrainians are fighting ”

“Ukraine is one of **unknown destinations** for cheap travelling, but there are a lot of places to go”

Рис. 3.2. Приклади дименсіальності в американському газетному дискурсі

[63; 81; 116]

в рамках КУ в газетному дискурсі акцентовано на параметрі місця. В другому прикладі він представлений об'єктом сприйняття, місцем, а також об'єктом аналізу.

Параметр дименсіальності визначає границі такого компонента КУ, як метафора “Україна є місце”, таким чином, що вона стає ізольованою від інших об’єктів у просторовому відношенні [63, с. 83] (див. приклади на рис. 3.3).

“Relations both with the West and Russia, however, are dysfunctional, and **Ukraine** is now more **isolated** than ever”

“The gas cut was ordered to punish **neighboring Ukraine** which Russia **accuses of topping up** its own gas supply by **siphoning off** energy meant for European consumers and sent through its pipelines”

Рис. 3.3. Приклади дименсіальності з ізольованою метафорою “Україна є місце” в американському газетному дискурсі [88]

В першому прикладі з рисунка 3.3 в рамках КУ в газетному дискурсі акцентовано на параметрі місця, а в другому на таких параметрах:

- місце – “neighboring”;
- істота – “accuses of”, “topping up”, “siphoning off”.

В опрацьованих матеріалах американського газетного дискурсу метафори в рамках КУ активуються різними лексемами, які репрезентують відповідні метафори концепту. Приклади такої активації наведені в таблиці 3.1. Лексеми з

Таблиця 3.1

Приклади активації англomовними лексемами метафоричного потенціалу КУ [88]

Лексеми	Метафори “Україна є...”:
familiarize yourself	об’єктом сприйняття
are very similar to those of	об’єкт порівняння
discusses, criticized	об’єкт обговорення
believe	об’єкт уяви
to seize Ukraine, punish/ed Ukraine, strong-arming of Ukraine	об’єкт контролю
Ukraine reaches	рухомий об’єкт

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

1	2
a part of, hub	комплексний об'єкт
20 years old, suffers, better off	варіативний суб'єкт
Ukraine trio	складник об'єкта
forced, subjected to	фізичне тіло
area, crossroads	місце
explore	об'єкт аналізу
NATO-Ukraine, Americans,	партнер ○○
wrecked Ukraine	корабель
competed, beat Ukraine, defeat to Ukraine, fight back	опонент
targeted at Ukraine	мішень

таблиці мають безпосередній валентний зв'язок з лексемою “Ukraine”, яка є номеном КУ. Далі в даному пункті будуть наведені приклади з англomовного газетного дискурсу до кожного з наведених в таблиці 3.1 метафоричних потенціалів як компонентів КУ в баченні американських журналістів, котрі доцільно представити в пропонованому Словнику.

Важливими параметрами з порядку метафоризації визначених асоціативним переосмисленням КУ в контексті інших концептів є спеціальність, як просторове положення відносно ін. об'єктів та спеціальна трансференція – рух. Ці параметри активізують метафоричний потенціал “Україна є місце”. Відносно останнього

рухаються чи розташовуються ін. об'єкти в горизонтальній (reach Ukraine, shift to Ukraine) та вертикальній (cover Ukraine, Ukraine under attack) площинах. Для прикладу на рисунку 3.4 наведені формулювання з американського газетного дискурсу. В першому з наведених на рисунку прикладів присутнє метафоричне

представлення параметра “місце” завдяки наступним англomовним лексемам – “reach Ukraine”, “it shifted to Ukraine”, “covered”, “Ukraine ... under attack” [63, с. 83].

Просторові зв'язки можуть також мати такий характер, коли метафоричний

“Unfortunately, it is going to be mid-November by the time I **reach Ukraine** and who knows what the weather is going to be like”

“Maybe someone should remind Nancy that the Democrats’ false, phony, feigned moral outrage, now **it shifted to Ukraine**”

“Jews were forced to live in an area that **covered** Latvia, Lithuania, Ukraine and Belarus. Poverty overtook the area, and many Jews were living in destitution”

“Did he abuse the power he has as a president? Did he abuse the power in not giving the 391 million to **Ukraine** that was **under attack** by Russia?”

Рис. 3.4. Приклади формулювань спеціальності з американського газетного дискурсу [88]

потенціал “Україна є місце” оточений іншими об’єктами (surround Ukraine), як, наприклад, в такому формулюванні: “The hysteria now surrounding Ukraine is no different” [63, с. 83].

Відповідно до параметра спеціальності КУ може бути представлений не тільки як, “місце”, а і як “вмістниці”. На переконання першій може триматися як в межах другого, що вдало репрезентують наступні приклади [63; 88]:

- “Everyone and even the Kremlin agree that the rebel areas of Donetsk and Luhansk will remain **inside Ukraine**”;
- “This power grid attack could have caused 10 or 15 different utilities to go out simultaneously. It could be adapted to work **outside of Ukraine**”.

Параметр спеціальної трансференції репрезентує рух крізь межі метафори “вмістниці” та як наслідок відбувається або акумуляція (“contributions to Ukraine”), або вилучення (“pound of flesh from Ukraine”) внутрішнього вмісту, що ілюструють наступні приклади з американського газетного дискурсу [63, 88]:

- “So, I checked with more than half a dozen European embassies here in Washington to see if they had been pressured to increase their **contributions to Ukraine**, and not one of them reported anything of the kind”.
- “Money to Ukraine appropriated by Congress was being withheld because the president wanted his **pound of flesh from Ukraine** in terms of the investigation.”

Комбінація спеціальності, дискретності та дименсіальності здатна активувати метафору “Україна є комплексний об’єкт”. Людська свідомість сприймає останню як єдине ціле в якому існують інші об’єкти (див. приклад з табл. 3.1) [63; 88]:

- “It is an assault on territorial **integrity of Ukraine**, a sovereign and independent European nation”;
- “**Ukraine** is a **hub** for infringing content through peer-to-peer networks and hosted websites, it is home to one of the most notorious pirate markets – EX.ua”.

Разом з таким комплексом в англomовному газетному дискурсі функціональність його компонентів — такі, як “portion,” “part,” “rest of Ukraine”. Яскравими прикладами вживання таких компонентів є наступні формулювання [88]:

- “If I had my druthers, **Ukraine** would be a **part of** the EU and even NATO”;
- “He occupied a **portion of Ukraine**. He stood behind Assad and his regime”;
- “As far as **the rest of Ukraine** is concerned, we have to support the Ukrainian government in asking for an election”.

Стосовно внутрішнього вмісту КУ, то він може гранично заповнюватись метафорою “вмістища” [63], наприклад, “Ukraine is swamped” [88], або переповнюватись — “something expands beyond Ukraine” [88].

- “So, I checked with more than half a dozen European embassies here in Washington to see if they had been pressured to increase their **contributions to Ukraine**, and not one of them reported anything of the kind”;
- “Money to Ukraine appropriated by Congress was being withheld because the president wanted his **pound of flesh from Ukraine** in terms of the investigation”.

Внутрішній вміст КУ може гранично переповнити метафорою “вмістища”, що чітко простежується в наступних прикладах [88]:

- “The crisis called the fund back into action, as it brokered rescue packages for countries like Pakistan, Hungary, **Ukraine that were swamped by the collapse**”;
- “Is your impeachment inquiry going to **expand beyond Ukraine**?”.

Наповнення “вмістища” здійснюється способом проникнення в наступних варіаціях - “cycle into”, “enter”, “invade”, “pour across Ukraine” [63, с. 83]. В контексті ПД дані лексеми вживатимуться наступним чином [88]:

- “The plan, after **entering Ukraine**, is to make my way slowly to Krakow, Poland. I suspect it will take me about two weeks or more to get there from the time I leave Transnistria and **cycle into Ukraine**”;

- “We cannot accept the annexation or the fact that **Ukraine** would be controlled or **invaded**”;

- “After Stalingrad, when many thought that all was lost, when the Soviet forces **poured across Ukraine**, the Waffen SS stopped the Soviets dead in their tracks”;

Залежно від контексту формулювань англomовного газетного дискурсу номен “Україна”, як компоненти КУ здатен сам ставати “вмістом”, що може бути залучений, вилучений чи належати до “вмістища” [63, с. 83]. Репрезентативними прикладами в цьому контексті будуть наступні формулювання [88]:

- “ Manafort helped shape a political bloc that sprang up to oppose Poroshenko, a wealthy businessman who has taken a far tougher stance toward Russia and accused Putin of wanting to **absorb Ukraine into** a new Russian Empire”;

- “Consider Mearsheimer’s claims about why **Ukraine** is the West’s fault. He says that the taproot of the trouble is NATO enlargement, the central element of a larger strategy to **move Ukraine out of** Russia’s orbit and **integrate it into** the West”;

- “I read the transcript and they are having a pleasant conversation.

- **Ukraine is at the heart of** all of this”.

Метафоричний потенціал “Україна є комплексний об’єкт” в рамках аналізованого газетного дискурсу підлягає складанню (“unify”) та розкладанню (“dismember”) у відповідних формулюваннях (див. приклади на рис. 3.5).

“Ukraine is a more **unified country** than ever before – with a strong sense of national identity”

“Vladimir Putin is a thug, murderer, killer and KGB agent. He has murdered Boris Nemtsov in the shadow of the Kremlin. He **has dismembered Ukraine**”

Рис. 3.5. Приклади складання та розкладання метафоричного потенціалу

“Україна є комплексний об’єкт” [88]

Разом з потенціалом “Україна є комплексний об’єкт” КУ функціонує в американському газетному дискурсі у формі метафоричного потенціалу “Україна є складником суб’єкта” в контексті приєднань (“include”) та роз’єднань (“detach”) [63, с. 83], що ілюструють формулювання на рисунку 3.6

“But while the watch list inclusion of the China, Russia and **Ukraine trio** will shock nobody, there are also two new euro entries – Italy and Switzerland”

“Now, I think the Russians ought to understand that we will support the **inclusion** of Georgia and **Ukraine** in the natural process, inclusion into NATO”

“As Russia thinks, it is America and allies that have been manipulating Ukrainian politics to **detach Ukraine** from historic space in the Russian family of nations”

Рис. 3.6. Приклади метафоричного потенціалу “Україна є складником суб’єкта” в контексті приєднань та роз’єднань [88]

Комбінація спеціальної трансференції, дискретності та дименсіальності створює наступний метафоричний компонент КУ – “Україна є фізичне тіло”.

Відповідно до такого трактування це фізичне тіло піддається дії інших тіл [63, с.

83] (див. приклади 1-3 на рис. 3.7). Крім того, воно здатне утримувати баланс,

врівноважувати, а також змінювати вектор руху (див. приклади 4-6 рис. 3.7).

Також як фізичне тіло Україна переходить від одного стану до іншого (див. приклади сьомий та восьмий на рис. 3.7).

НУБІП України

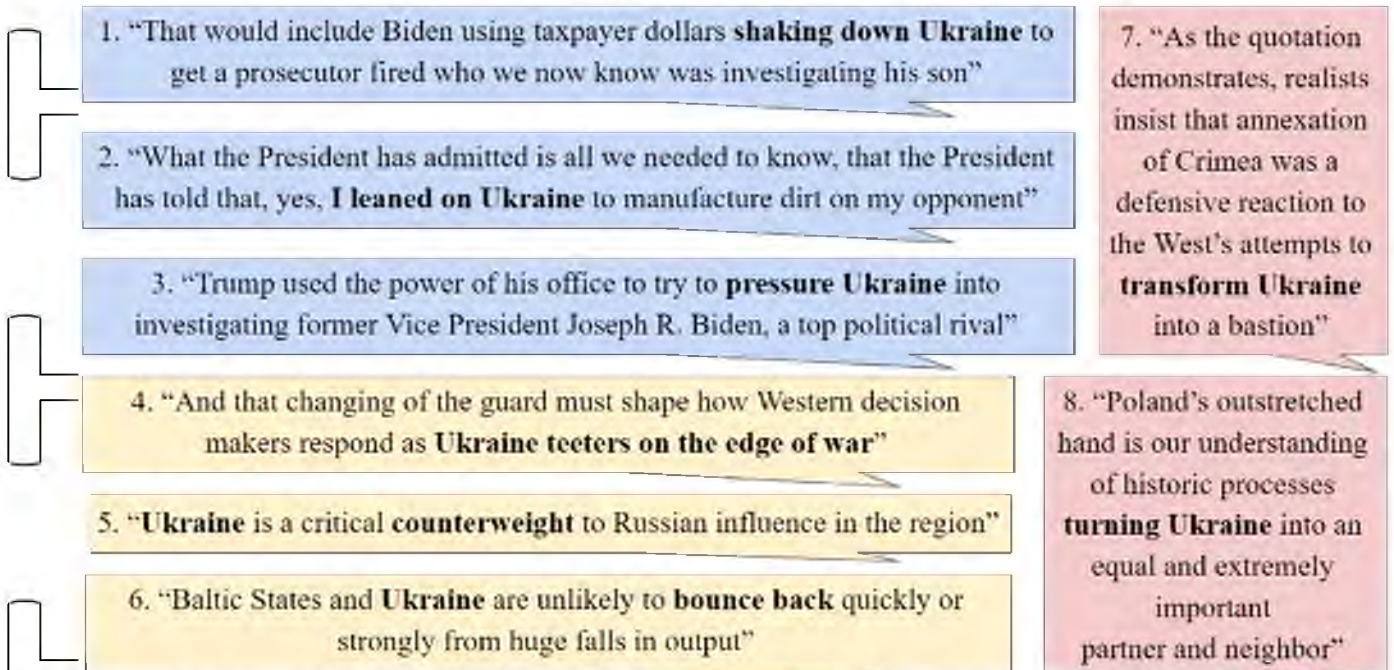

Рис. 3.7 Приклади метафоричного потенціалу 'Україна є фізичне тіло' в контексті приєднань та роз'єднань, балансування та змін вектора руху, переходів від одного стану до іншого [88]

Продовжуючи про метафоричний потенціал фізичного тіла варто зауважити, що в аналізованому американському газетному дискурсі КУ переважно вживається в механічному аспекті. Зокрема відповідно до параметра спеціальної трансференції чітко виділяється наступна метафора – "Україна є рухомий об'єкт". Таким чином номен "Україна" функціонує в розглянутому дискурсі як рухома точка-істота, котра здатна переміщатись в горизонтальній чи вертикальній площинах [63, с. 84] (див. приклади з першого по четвертий на рис. 3.8).

Окрім переміщень в горизонтальній та вертикальній площинах "Україна є рухомий об'єкт" здійснює пасивний рух, проте в образі неістоти [63, с. 84] (див. приклади з п'ятого по восьме на рис. 3.8). Натомість рухомими об'єктами стають інші точки, які переміщаються в напрямку в до України. В такому контексті місце призначення вимірюється дименсіальністю, набуваючи конкретної форми – метафоричний потенціал "Україна є мішень" [63, с. 84]. Прикладом тому сумуватиме наступне формулювання [88]: "Russia is engaged in the preliminary stages of a massive cyber campaign targeted at Ukraine because you have upcoming presidential elections". Разом з тим завдяки параметру артефактності (штучному

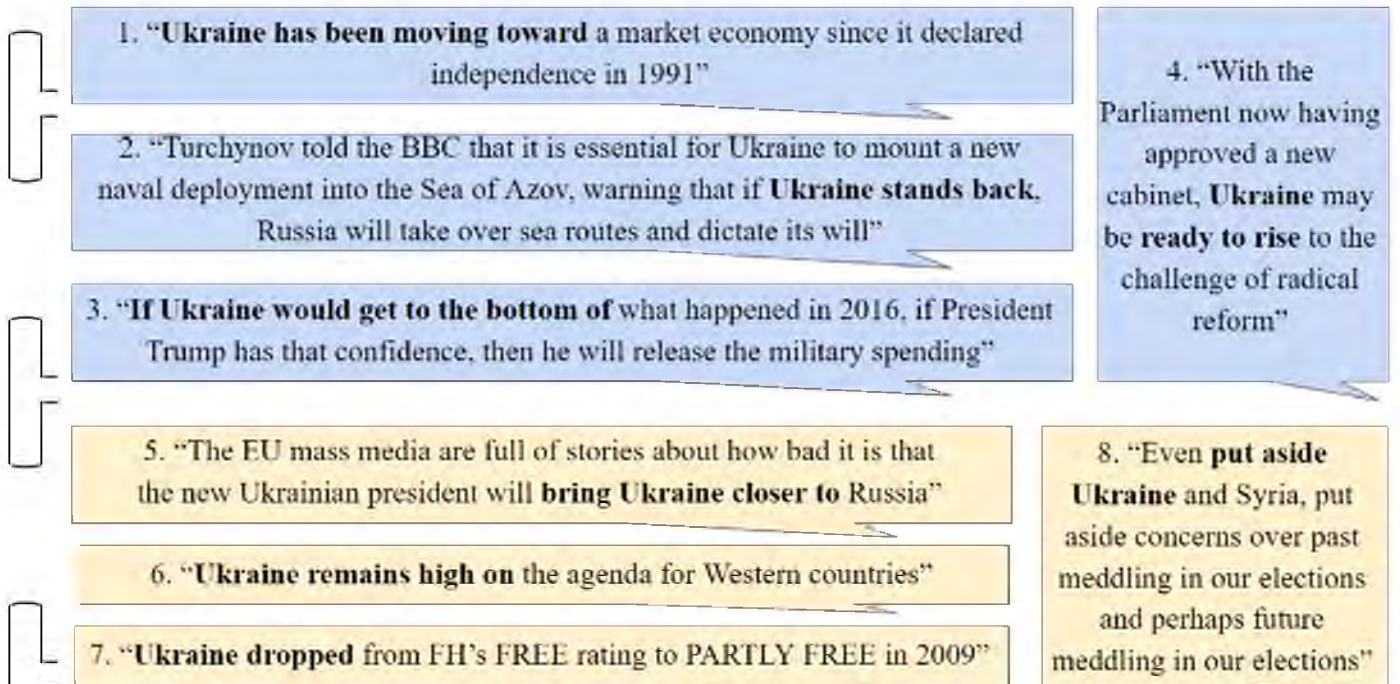

Рис. 3.8. Приклади метафоричного потенціалу "Україна є рухомий об'єкт" з американського газетного дискурсу [88]

генеруванню об'єктів як продуктів людської діяльності) "Україна" зазнає людського впливу задля досягнення певної цілі. В комплексі з дименсіальністю та дискретністю об'єкт впливу набуває наступних метафоричних форм [63, с. 84]

- "Україна є об'єкт захисту" (див. перший приклад на рис. 3.9);
- "Україна є об'єкт контролю" (як неістота – другий приклад на рис. 3.9);
- "Україна є суб'єкт контролю" (як істота – третій приклад на рис. 3.9).

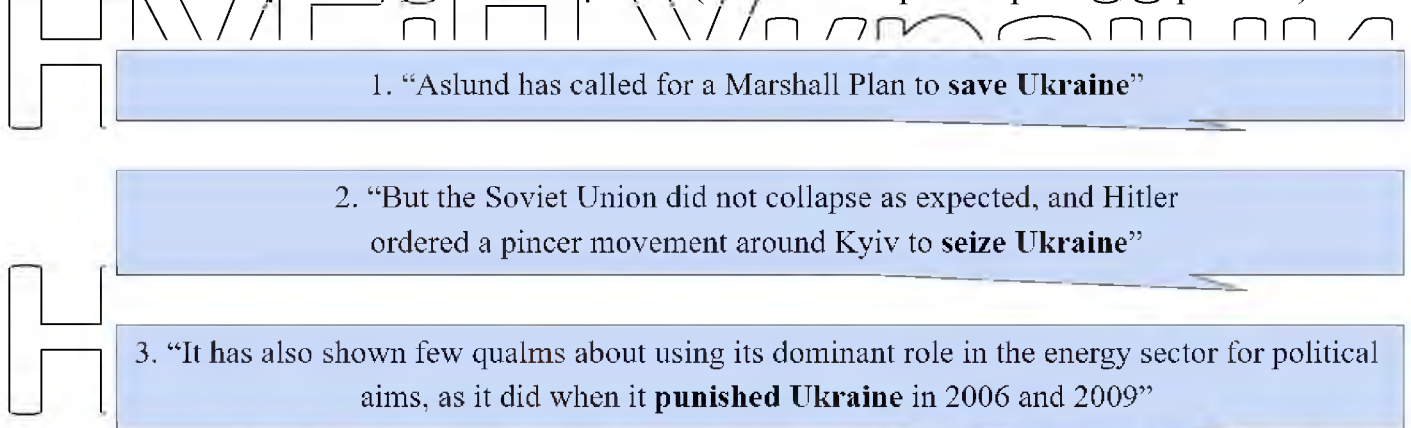

Рис. 3.9. Приклади метафоричних потенціалів КУ сформованих завдяки параметру артефактності [88]

В американських виданнях Україна висвітлюється здатною чинити контроль або втречати його. Таким чином публіцистами здійснене уподібнення діям істоти – реалізація параметра персоніфікації. Так активується наступна

метафора – “Україна є власник” [63, с. 84]. В контексті опрацьованого газетного дискурсу така специфіка репрезентована наступними формулюваннями [88]:

- “The media is remarkably uncurious about the information **Ukraine possesses** about the corruption of the previous administration”;
- “A Republican senator set off another alarm bell: if Trump did not lift the hold now, **Ukraine might lose** the money altogether”;
- “Zelenskyi and Poland’s president have agreed sanctions ought to remain against Russia until **Ukraine regains** the territory it lost in annexation of Crimea”.

В своїх прагненнях (висвітлюваних в американському газетному дискурсі)

отримати контроль над чимось, Україна бореться з кимось. Таким чином функціонує наступна метафора – “Україна є опонент” [63, с. 84]. Для прикладу наведемо наступні формулювання [88]:

- “Volodymyr Klychko won gold in the first-ever Olympic Games that **Ukraine competed** as an independent nation”;
- “**Ukraine has been resisting** Russian aggression for the past five years”;
- “The possibility of lethal defensive weapons is one of those options that is being examined, but I have not made a decision about that yet. It is not based on the idea that **Ukraine could defeat** a Russian army that was determined.”

У випадку висвітлень американським газетним дискурсом будь-якого провалу України, вона відповідно до параметра персоніфікації буде перевтілена на метафору “Україна є жертва” чи за допомогою параметра артефактності – на

“Україна є корабель” (затонулий) [63, с. 84]. Вживання цих метафор в рамках висвітлення КУ представлене першим та другим прикладами відповідно на рисунку 3.10.

У своїй боротьбі Україна також висвітлюється в аналізованому дискурсі в контексті співпраці з партнерами задля досягнення спільних цілей – реалізація метафори “Україна є партнер” (див. приклади з третьою по п’яту на рис. 3.10). В

процесі досягнення цілей Україна висвітлюється як посередник, в т. ч. як неістота [63, с. 84]. Так завдяки параметрам дискретності та дименсіальності були продукovanі наступні концептуальні метафори [88]:

Рис. 3.10. Приклади метафоричних формулювань в рамках висвітлення КУ в американському газетному дискурсі [88]

● “Україна є інструмент” (сьомий приклад на рис. 3.10).
 Параметр дименсальності вимірює значення України як в ціннісному, так і в інструментальному контекстах, а завдяки широкому діапазону оцінки вона в контексті КУ трансформується в метафору “Україна є варіативний об’єкт”.

Відповідно до такого трактування оцінка матиме сталий характер чи (перший приклад) мінливий [63, с. 84] – перший та другий приклади відповідно [88].

● “In 2012, Ukraine’s ranking on the Ease of Doing Business Index was 152nd out of 183 countries.”;

● “Ukraine is not a well-developed country, it is not a developing either. It is a developed country.”.

Разом з тим функціонально КУ загалом та номен “Україна” вимірюються в американському газетному дискурсі як з позицій об’єкта, так і суб’єкта, коли їх продуктивність трактується як людські дії. Таким чином формується наступна

метафора – “Україна є варіативний суб’єкт” [63, с. 84]. Її вдало репрезентують такі приклади [88]:

● “Whether Ukraine succeeds or not will depend heavily on the firmness of the West’s commitment and support for Ukraine’s “European Choice”;

- “Ukraine failed at the next stage with regard to its claims under the ICSFT: it did not show that the rights it claimed were plausible.”

Аналогічні виміри (за власною контекстологічною шкалою) в аналізованому дискурсі формують метафору “Україна варіативний суб’єкт” [63, с. 85]. Прикладами її реалізації в контексті висвітлення КУ є наступні формулювання [88]:

- “The fact is that the Russians have a vested interest in having a viable but neutral Ukraine on their border.”
- “The United States are strong. Ukraine is vulnerable.”;

- “Ukraine is poor in contrast to the Western Europe, but in comparison with most countries of South America, Asia and Africa, Ukraine is doing very well”.

Завдяки параметру персоніфікації в формуваннях аналізованого дискурсу публіцистам вдається ще більше генералізувати метафору результативної продуктивності – “Україна є суб’єкт”, а на базі її вузькогалузевого функціоналу утворено метафору “Україна є істота”. В останній дії “істоти” набувають таких характеристик [63, с. 85], які наведені в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Характери метафори “Україна є істота” утвореної на базі вузькогалузевого функціоналу метафори “Україна є суб’єкт” [88]

Характери	Приклади
Характери	Приклади
	regulate private financing of terrorism and promoting states themselves from financing terrorism”
комунікативний	“Ukraine, India and Madagascar have reported the highest number of cases over the past year”
адміністративний	“Zelenskyi talks about domestic problems Ukraine could solve on its own”
суспільно-політичний	“The USA and Europe should support defense cooperation in the Black Sea and help Ukraine reform and modernize its armed forces and security services”

Продовження таблиці 3.2

Свій лепту в асоціативне переосмислення КУ в рамках американського

економічний	“We believe that Ukraine will have to devalue national currency to support competitiveness of exports and prevent the growth of foreign trade deficit”
правовий	“Perry has drawn scrutiny for his role in the President’s efforts to push Ukraine to investigate the Bidens”
технічний	“The gas cut was ordered to punish neighboring Ukraine which Russia accuses of topping up its own gas supply by siphoning off energy meant for European consumers and sent through its pipelines”

газетного дискурсу зроблений параметром перспективності (сенсорне сприйняття людською). Йдеться про те як носії англійської мови обговорюють Україну, сприймаючи висвітлену газетним дискурсом інформацію на слух [63, с. 85]. Таким чином утворена метафора “Україна є об’єкт обговорення”, яка контекстологічно представлена наступними прикладами [88]:

- “The Washington Post is reporting as you note on the **issue of Ukraine** that President Trump ordered his chief of staff to withhold military aid to Ukraine”;
- He did not talk about his role in the **Ukraine matter** or his sons but used the controversy to make a campaign point”;
- “The nations he **discusses** are Finland, Estonia, Latvia, Lithuania, **Ukraine**, Belarus, Georgia, Armenia and Azerbaijan.”;
- “The president was answering question after question during all sorts of **meetings about Ukraine**. He started off the morning by **tweeting about Ukraine**.”

Разом з метафорою “Україна є об’єкт обговорення” була сформована інша – “Україна є об’єкт сприйняття”, адже Україна відповідно до аналізованих формулювань сприймається американським читачами візуально завдяки вживаним лексемам “watch”, “look at Ukraine” [63, с. 85]. В контексті газетних текстів це має наступний вигляд [88]:

- “And **watch Ukraine**. This whole thing has got a lot to do with Ukraine – Crimea, the base of the Russian fleet in Sevastopol.”;

- “I hope he **looks at Ukraine**. I hope he looks at everything”

Внаслідок такого сприйняття КУ в свідомості носіїв англійської мови, котрі є читачами аналізованого дискурсу завдяки таким лексемам, як “ignorant”, “knowledge”, “think about Ukraine” формується наступний метафоричний потенціал — “Україна є об’єкт уяви” [63, с. 85]. Його вдало репрезентують наступні формулювання [88]:

- “Do you **think Ukraine** voted for Zelenskiy, or they voted for anyone who could embody change?”;
- “Realists are not the only scholars who have been, or are, **ignorant about Ukraine**. That ignorance is wide and deep, affecting virtually every aspect of American intellectual life. **Knowledge about Ukraine** has been confined to a small coterie of specialists, almost none of whom specializes in international relations theory or is committed to the realist worldview.”.

“Україна є об’єкт уяви” в міркуваннях реципієнтів американського газетного дискурсу постає з одночасним формуванням нових знань, ідей, висновків і т. п. Таким чином за участю таких лексем, як “describe”, “estimate”, “learn Ukraine” відбувається генерація наступного метафоричного потенціалу “Україна є об’єкт аналізу” [63, с. 85]. В аналізованому дискурсі його ілюструють такі формулювання [88]:

- “This area of **Ukraine** is **described** as Belarussian-type woodland with a low population density.”;
- “The total cost of the new shelter is **estimated for Ukraine** to be 935 million.”;
- “Then we **learned Ukraine** did know about the delay in defense aid.”.

В американському газетному дискурсі Україно порівнюють з іншими об’єктами. В результаті такого порівняння сформувався метафоричний потенціал “Україна є об’єкт порівняння” [63, с. 85]. Для кращого розуміння наведемо, як приклади наступні формулювання з опрацьованих матеріалів [88]:

- “But, he added, such a deal seems impossible, given that Russia and the United States rank **Ukraine** much higher in importance than **Syria**.”;

- “From an economic perspective, **Ukraine** is much less important to **Germany** than vice versa”.

Результатом аналізу та порівнянь в газетному дискурсі в рамках КУ є формування метафоричного потенціалу “Україна є об’єктом показу” з метою подальших перцептивних операцій між людьми, з якими говорить істота [63, с. 85]. Прикладами такого метафоричного потенціалу слугуватимуть такі формування [88]:

- “These two years of reform clearly **show** that **Ukraine** needs external anchors to stay on the path to reform”;

- “I think there are some facts that **indicate** **Ukraine** was involved in some things, like purporting to have information on Manafort that even Mueller did not use”.

Метафоричний підхід до аналізу КУ в американському газетному дискурсі був зумовлений тим, що метафори аналогічно концепту розкривають специфіку мовної картини світу. До того ж наявність в пропонованому Словнику описаних вище метафоричних потенціалів з прикладами окремих лексем та їх контекстного вживання допоможе його користувачам як англомовним, так і україномовним глибше зрозуміти особливості вербальної актуалізації КУ в сучасному англомовному газетному дискурсі. Аналізовані матеріали дослідження вказують на те, що в англомовному газетному дискурсі залом та в свідомості американців зокрема КУ представлений у формі концептуальних метафор наведених в таблиці 3.1.

3.2. Практичні рекомендації щодо мовних засобів вираження концепту УКРАЇНА в англомовному газетному дискурсі: питання перекладу

Опрацьовані матеріали магістерської роботи, а також аналізовані наукові праці за обраною тематикою дозволили сформулювати власне бачення щодо практичних рекомендацій щодо мовних засобів вираження КУ в англомовному

газетному дискурсі в питанні перекладу. Також для формування такого бачення ми керувались актуальним дискурсом онлайні виданням BBC [79].

Безумовно для вираження КУ в англomовному газетному дискурсі мають передусім використовуватись такі домінанти як "Ukraine" та "Ukrainian". До того ж остання повинна вживатись як в значенні "українець", так і в сенсі "український, той, що належить до України". Це особливо важливо, адже обидві згадані слова формують доміанту лексико-семантичного поля лексеми "Ukraine" в англomовному газетному дискурсі [10].

Аналіз сучасного англomовного газетного дискурсу дозволив встановити, що периферія КУ виражена виділеними мовними одиницями наведеними у наступних формулюваннях за відповідними значеннями наведених в таблиці 3.3 та додатку Б.

Таблиця 3.3

Прилади вираження периферії КУ в сучасному англomовному газетному дискурсі (складено на основі [10, 80, 107, 108, 109, 117])

Значення	Вираження КУ
1	2
назви столиці одразу у двох значеннях: <ul style="list-style-type: none"> • ареальне положення; • керівництво країни 	"Yet if we were paying closer attention to the conflict between Kiev and Moscow, we would notice an interesting element to the conflict..."; " Kiev has a grand opera house, cathedrals, chain stores, sweeping central avenues, a metro, everything required to make a place look European"
прізвища та імена українських президентів та інших високо посадовців	" Yatsenyuk and President Petro Poroshenko appeared together in a show of unity"; "The previous month, on 1 October, Prime Minister Arseniy Yatsenyuk had suspended Musy from his duties"
назв міст	" Lviv "; " Odesa "; " Donetsk "; " Ardiivka "; " Kiev "
назви установ/організацій	" Ukraine's National Cancer Institute occupies three smoke-grey, six-storey blocks in a residential district on the edge of Kiev."; " The Ukrainian church splintered into rival

1	2
	Moscow- and Kiev-led branches when the Soviet Union collapsed in 1991”
назви вулиць столиці в значеннях: <ul style="list-style-type: none"> ■ ареальне; ■ соціальних, історичних подій 	“The protesters camping out on the Maidan in central Kiev last winter wanted to prevent a repeat of 2004, when the old networks of corruption simply absorbed the new officials”
регіонів України	“That same day, 27 November, Ukraine’s new members of parliament took their seats, including Oleg Musy, who had been elected to represent a constituency in western Ukraine’s Lviv region ”; “ The disaster happened as Russian-backed separatists fought Ukrainian forces in the disputed Donbas region ”
українських прізвищ та імен; подій;	“ Semivolos, Konstantin Sidorenko, Onipko.... ”; “Radiation from the Chernobyl disaster spread thyroid cancers throughout the 1980s generation, increasing the incidence among children tenfold”

Відповідно до наведених прикладів рекомендуємо використовувати виділені лексеми та значення в таблиці 3.3 та додатку Б для репрезентації КУ в англomовному газетному дискурсі у формі ментального утворення з власною домінантою та периферією для кращого сприйняття в рамках концептуальної картини світу носіїв англійської мови.

Попри те, що КУ в сучасному англomовному газетному дискурсі належить до оцінно-нейтральних, він набуває оцінного змісту за умов вербалізації в мовленні в контексті оцінної лексики. Інакше кажучи, потрапивши до оцінно-нейтрального лексико-граматичного поля “Ukraine”, одиниці оцінної лексики здатні змінювати його нейтральний характер, надаючи позитивних чи негативних значень [10]. Відповідно вважаємо доцільним саме такий варіант вираження КУ в рамках аналізованого дискурсу.

Продовжуючи тезу надання позитивних чи негативних значень КУ варто наголосити на важливості актуалізації аналізованого концепту саме контрастним способом, щоб читачам англomовним газетного дискурсу стали очевидними

зміни, які відбулись в смислового наповненні КУ. Така рекомендація, на наш погляд, обумовлюється також тим, що не так давно американська та британська пресистика висвітлювала Україну у світлі негативних подій – тотальна корупція, економічний спад, відсутність якісних змін в наданні державних послуг, що створювало образ КУ у свідомості американців та британців з негативним значенням. На підтвердження такої тези та пропонованої рекомендації в таблиці 3.4 наведені приклади в яких Україна в уявленнях британців має негативні конотації, характеристики чогось чужого, непридатного.

Таблиця 3.4

Приклади з англійського газетного дискурсу в яких Україна в уявленнях британців має негативні конотації [89, 109]

Формулювання англійського газетного дискурсу	Переклад
“Welcome to Ukraine, the most corrupt nation in Europe”	Ласкаво просимо в Україну, найбільш корумповану націю в Європі
“We continue to stand side by side with our Ukrainian friends in the face of Russian belligerence and aggression”	Ми продовжуємо стояти пліч-о-пліч з нашими українськими друзями перед лишем російської воєнності та агресії

Як видно з першого прикладу з таблиці 3.4 в межах КУ потрапила англійська лексема “corrupt”, котра маючи негативну семантику надає відповідного значення лексико-граматичному полю “Ukraine”. Це відбувається через пов'язування останнього з системою цінностей сучасних британців згідно з якою корупція вважається протилежністю справедливості. За умов трактування України як найкорумпованішої країни в Європі британцями (як впливової нації в Європі та світі) таке негативне значення КУ дистанціюватиметься від усіх українців загалом

На противагу першому прикладу в другому (табл. 3.4) в оцінно-нейтральному лексико-граматичному полі “Ukraine” потрапила лексема, що має позитивну семантику – “friends”. Вона надала в контексті формулювання другого прикладу

полю “Ukrainian” загалом позитивного значення. Адже, відповідно до ціннісної системи сучасних британців дружба разом з взаємодопомогою належать до високих цінностей. Відповідно в їхній свідомості в межах поля “Ukrainian” Україна та українці ідентифікувались, як країна, що має систему цінностей близьку британцям та котра орієнтується на співпрацю та кооперацію [10].

Вважаємо, що рекомендації щодо мовних засобів вираження КУ в англomовному газетному дискурсі мають стосуватись вербалізації периферії КУ за наступними лексичними одиницями з відповідними їм значеннями [10]:

- номінації столиці України, як ареального положення та як керівництва держави;
- прізвиська та імена українських президентів, високо посадовців та інших українців;
- номінації міст;
- назви вітчизняних держустанов та організацій;
- найменування вулиць столиці з ареальними значеннями та зі значеннями конкретних соціальних та історичних подій;
- найменування регіонів/частин України;
- найменування українських публіцистичних видань.

Особливо важливо у вираженні КУ в англomовному газетному дискурсі радимо звертати увагу на здатність одиниць оцінної лексики, які потрапили до оцінно-нейтрального лексико-граматичного поля “Ukraine” змінювати його нейтральний характер на негативний чи позитивний за значенням. Адже, така специфіка дає можливість англomовному газетному дискурсу формулювати як негативні, так і позитивні образи КУ через маніпуляції з свідомістю американців та британців.

Висновки до розділу 3

Сучасний пропонований Словник повинен відображати передусім актуальні аспекти КУ, адже наповненість його асоціативного ряду, як свідчать опрацьовані матеріали магістерської роботи досить мінлива та залежить від специфіки соціальних, політичних та економічних умов, що склались в Україні в конкретний історичний період. Крім того, в Словнику має відобразитись бачення таких умов носіями англійської мови. Воно формується в т. ч. на основі англomовного газетного дискурсу в якому висвітлюється життя в Україні.

Відповідно до аналізованого мовного матеріалу рекомендуємо використовувати виділені лексеми та значення в таблиці 3.3 та додатку Б для репрезентації КУ в англomовному газетному дискурсі у формі ментального утворення з власною домінантою та периферією для кращого сприйняття в рамках концептуальної картини світу носіїв англійської мови.

Особливо важливо у вираженні КУ в англomовному газетному дискурсі радимо звертати увагу на здатність одиниць оцінної лексики, які потрапили до оцінно-нейтрального лексико-граматичного поля “Ukraine” змінювати його нейтральний характер на негативний чи позитивний за значенням. Адже, така специфіка дає можливість англomовному газетному дискурсу формулювати як негативні, так і позитивні образи КУ через маніпуляції з свідомістю американців та британців.

ВИСНОВКИ

НУБІП України

Опрацьована джерельна база магістерської роботи свідчить про те, що система мовознавчих наук досі не сформулювали єдиного терміну для ідентифікації концепту як специфічного феномену

НУБІП України

„Концепт” протиставляється „поняттю”, адже друге — це одиниця, котра інформує про фрагмент знання, а перше — також про сферу його використання.

Таким чином концепти з точки зору змістового наповнення ширші відносно

НУБІП України

понять, адже відображають будь-які характеристики об'єктів, а поняття пов'язані завжди винятково з репрезентацією комплексу потрібних та достатніх логічних параметрів для ідентифікації цих об'єктів.

В аналізованій джерельній базі магістерської роботи прослідковано ще

НУБІП України

одне протиставлення — “концепт” та “значення”, яке впливає з моделювання світу свідомістю, як репрезентації протиставлення логічному лінгвістичного.

Вченими мовознавцями та когнітологами в рамках такого протиставлення розглядається повна тотожність між “концептом” та “значенням”; відношення їх

перетину; включення “концепту” до складу “значення”; активація значень в

НУБІП України

концептуальній структурі відповідно контексту та ситуації. Таким чином формуються наступні суперечності між обсягом значень одиниці в мові та мовленні:

- в системі мови існує тотожність між значенням та концептом;
- в мовленні значення репрезентоване тільки, як актуальний фрагмент концепту в умовах гасіння неактуалізованого.

НУБІП України

На нашу думку, концепт — одночасно індивідуальне і загальне уявлення про дійсність. Таке розуміння зближує його з художнім образом, який охоплює у собі узагальнюючі і конкретно-чуттєві моменти. Але слід відзначити, що не

НУБІП України

можна сплутувати поняття концепту і поняття образу. Різниця між образом і концептом полягає, по-перше, у тому, що образ — це прямий “відбиток” дійсності, який ми одержуємо в результаті чуттєвого сприйняття, а концепт — це

узагальнений, абстрагований відбиток, опосередкований розумовою діяльністю. По-друге, різниця між цими формами відображення дійсності полягає в тому, що образ – це неподільне відображення цілісного, а концепт – це розчленоване відображення спеціального як частини загального, відображення характеристик сутності предмета.

Ключові параметри ГД зумовлені тією функцією суспільної думки, яка пов'язана з суспільною орієнтацією людини в навколишній дійсності. Стосовно суспільної думки варто зауважити, що в політичній сфері сформувався суспільно-політичний дискурс як різновид ГД. Газетний дискурс має вплив на політичну сферу та відповідно еволюціонує з нею. Враховуючи, що публіцистика відповідає за громадську думку та її функціонал вона має змогу визначати адекватну суспільну активність населення, а коло його інтересів необмежене та охоплює політику, економіку, науку, освіту, спорт та ін. сфери сучасного життя та свідомості.

Загалом концепт як ментальна структура складений з усього обсягу знань та досвіду, якими володіє та оперує людина в ході розумової діяльності. Тому важливо виокремити передусім наступні функції концепту – репрезентуючу та фіксує. Вони дають змогу за допомогою “квантів” знання зберігати та експлікувати результати всієї людської діяльності.

Оскільки, концепти зводять різноманітність спостережуваних та уявних явищ в єдине ціле, то таким чином категоризують їх до однієї рубрики.

Відповідно закономірно виділяти узагальнювальну та оцінну функції концепту.

Вони дозволяють, з одного боку, зводити низку уявлень до єдиного знаменника, з другого – виявляти оцінні аспекти досліджуваної ментальної структури.

Концепт будучи предметом наукових досліджень когнітивної лінгвістики в опрацьованих джерелах аналізується за лінгвістичним підходом, як певна інформаційна цілісність в національній колективній свідомості. Структурно концепту притаманна польова модель – ядро та навколо-ядерні згруповані основні шари. Ядро – це чуттєво-наочний образ, який утворюється на базі особистісного досвіду, що робить його гранично конкретним. Образ, що є

основою для концепту, виконує для нього функції кодування. Тому можна стверджувати, що і концепти і їх вербалізація здатні виконувати функцію кодування в різножанрових текстах. Під час лінгвістичних досліджень ядро може бути виявлене в ході психолінгвістичного експерименту. Також в рамках останнього можна прослідкувати відображення усталеної сполучуваності, яка впорядковує концептуальне утворення.

Навколо ядра згруповані основні шари, у котрих ознаки розміщуються в напрямку зростання абстрактності. Попри те, що число та суть цих шарів може суттєво відрізнятись залежно від індивіда в межах однієї мовної спільноти в них

домінують загальнонаціональні змістові ознаки, які є основою взаєморозуміння комунікативного процесу.

Відповідно до польової організації концептів, когнітивні характеристики в їх структурі є організованими за наступним принципом “центр – периферія”, де центр представлений найстійкішими в пам’яті мовних колективів ознаками, а периферія – тимчасовими.

Наявність основного навколо ядрового шару в структурі концепту у вигляді певного чуттєвого образу репрезентована смисловими ознаками. Метафорично, якщо концепт – це ягода, то її базовий чуттєвий образ – це завжди кісточка ягоди.

Опрацьовані наукові праці з джерельної бази магістерської роботи вказують на те, що завдяки використанню когнітивно-функціональному підходу через звернення до структури концептів та до конвенціональних способів їх репрезентації у свідомості комунікантів вдається осмислити суть прецедентних текстів.

Структурно в різножанрових текстах семантичній сфері КУ властива наявність комплексу наступних семантично близьких елементів типових вербалізаторів КУ в фольклорному дискурсі : держава; країна; край; батьківщина; вітчизна; земля; сторона.

Відмінність ПД від решти інституційних типів полягає в тому, що йому не властиві строго визначені базові концепти. Відтак в рамках ПД тематизуються всі концепти, що складають прямиий інтерес для реципієнтів в цей момент часу.

Враховуючи, що всі концепти – це одиниці ментального рівня, то КУ – це поєднання індивідуального та колективного підсвідомого. Загальновідомим є той факт, що в межах процесу мовомислення людина оперує концептами, котрі репрезентують її мовну картину світу.

Концепт Україна вербалізується в українській мові такими маркерами: ціннісні; понятійні – представлені маркерами батьківщини, держави, прапора, війни, герба, тризуба, воїна, гімну, мови, козаків, народу; образно-асоціативно-перцептивні представлені маркерами дому, матерію, сили, рідного, родини, рідної землі, борщу, вишиванки.

Опрацьовані наукові праці з джерельної бази дипломної роботи вказують на те, що ПД структурному аспекті охоплює також художню публіцистику. Остання вдало репрезентує специфіку КУ, адже в публіцистичних творах концепти набувають особливого значення.

Відповідно до опрацьованих джерел магістерської роботи узагальнено можемо констатувати, що КУ в рамках публіцистичного дискурсу реалізує апелятивну функцію. Лексема “Україна” в значеннях “країна”, “державна” функціонує утворюючи наступні похідні — український, українка, українець), а також значний за комплекс значень, що надають висловлюванням позитивної або негативної конотації.

Джерельна база дипломної роботи вказує на те, що розглядати концепт за рамками концептуальної картини світу не можливо та й некоректно. Остання формуючись для будь-якої з лінгвокультур передбачає існування таких концептів, як універсальні та специфічні. Перші є ментальними утвореннями гіперонімічного порядку загальнолюдської значущості, а другі – національно-культурно маркованими продуктами світосприйняття окремої лінгвоспільноти. До числа других (специфічних) належить і концепт Україна. Його особливість в англійськомовному ПД проявляється серед іншого в тому, що в рамках процесів запозичення та трансплантації до складу інших лінгвокультур чи специфічних дискурсів КУ здатен до суттєвих трансформацій.

Досліджуваний концепт “Ukraine” здебільшого уособлюють в англomовному ПД з антропоморфними метафорами. До комплексу ключових когнітивних метафоричних аспектів актуалізованих в рамках цього дискурсу зараховуємо наступні “Україна-людина” та “Україна-природа”. В рамках англomовного ПД наша держава досі нерідко асоціюється з корупційними наративами, а також з неспроможністю гарантувати повноцінний мир для власних громадян, як і здійснити стабілізацію політико-економічного становища в країні.

Попри негативні ознаки, концепт “Ukraine” характеризується і позитивними. Ключовим з них є перспективи подальшого розвитку держави на світовій арені, можливості стабілізувати внутрішню економічну ситуацію та реалізувати необхідні для євроінтеграції реформи.

Досліджуваний концепт – це динамічна ментальна структура, котра з часом здатна набути нових характеристик внаслідок змін в політичному та економічному становищі, спроможна віднайти якісно нові способи викликати та реалізувати нові асоціації.

Сучасний пропонований Словник повинен відображати передусім актуальні аспекти КУ, адже наповненість його асоціативного ряду, як свідчать опрацьовані матеріали магістерської роботи досить мінлива та залежить від специфіки соціальних, політичних та економічних умов, що склались в Україні в конкретній історичній період. Крім того, в Словнику має відобразитись бачення таких умов носіями англійської мови. Воно формується в т. ч. на основі англomовного газетного дискурсу в якому висвітлюється життя в Україні.

Відповідно до аналізованого мовного матеріалу рекомендуємо використовувати виділені лексеми та значення в таблиці 3.3 та додатку Б для репрезентації КУ в англomовному газетному дискурсі у формі ментального утворення з власною домінантою та периферією для кращого сприйняття в рамках концептуальної картини світу носіїв англійської мови.

Особливо важливо у вираженні КУ в англomовному газетному дискурсі радимо звертати увагу на здатність одиниць оцінної лексики, які потрапили до оцінно-нейтрального лексико-граматичного поля “Ukraine” змінювати його

нейтральний характер на негативний чи позитивний за значенням. Адже, така специфіка дає можливість англomовному газетному дискурсу формулювати як негативні, так і позитивні образи КУ через маніпуляції з свідомістю американців та британців.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонова О. К. Структура концепту та способи його вербалізації. Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. 2010. Випуск 11: МОВОЗНАВСТВО., К. 2010. С. 10-13.
2. Биби́к С.П. Українська медіастилістика: засади становлення і перспективи розвитку. Лінгвістика. №1 (32). Київ, 2015. С. 40-47.
3. Бондаренко К. Л., Бондаренко О.С. Зіставна лексикологія (гендерний та соціолінгвістичний аспекти). Навчальний посібник для студентів факультетів іноземних мов – Вінниця, Нова Книга, 2011. 132 с.
4. В.Симоненко. У твоєму імені живу. "Веселка", К., 1994.
5. Ван Дейк Т.А. Мова. Пізнання. Комунікація. Пер. з англ. / Упоряд. В.В. Петрова; під ред. В.І. Герасимова; вступ. ст. Ю.Н. Караулова і В.В. Петрова. М.: Прогрес, 1989.
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ : Перун, 2009. 1736 с.
7. Вінграновський Микола. Вибрані твори / упор. Мирослав Лазарук. Серія «Шістдесятники». Київ: Смолоскип, 2013. – 872 с.
8. Дерєга С. В. Дискурс: типологія, основні підходи до вивчення. Молодий вчений : Збірник наукових праць з актуальних проблем економічних наук. Хмельницький. 2017. С. 75-78.
9. Губа В.П. Київ – серце України!: збірка музичних творів на вірші українських і зарубіжних поетів. Наук. ред. Дмитро Чистяк. Київ: Саміт-книга. 2020. 288 с.
10. Гуменюк Н. Г., Шабас О. А. Вербалізація концепту "Україна" в англомовних ЗМІ періоду 2015-2018 рр. Напрям 3. Лінгвокультурологія, когнітивістика та літературознавство. 2019. URL: https://www.researchgate.net/publication/333045230_VERBALIZACIA_KONCEPTU_UKRAINA_V_ANGLOMOVNIH_ZMI_PERIODU_2015_-2018_r_r.

11. Єгорова О. І., Заїка В. С. Особливості актуалізації концепту УКРАЇНА в англomовному офіційному дискурсі. Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки». 2019. № 1 (17). С. 251-256. URL: 10.32342/2523-4463-2019-0-16-26.

12. Жаботинская С. А. Когнитивная лингвистика: принципы концептуального моделирования. Лінгвістичні студії. Черкаси: Сіяч, 1997. Вип. 2. С. 3-11.

13. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика. Нариси: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Довіра, 2007. 350 с.

14. Загнітко А. Комунікативно-прагматичні аспекти сучасного політичного газетного дискурсу. Культура народів Причорномор'я. 2007. № 110, Т. 1. С. 190-193.

15. Зеленько А. С. Проблеми семасіології у філософсько-психолгічному осмисленні. Луганськ: Альма-матер. 2004. 252 с.

16. Карасик В. И. Дискурсивные эмблемы. Международный электронный сборник научных трудов "Когнитивия, коммуникация, дискурс". Направление: Филология №6. Художественный текст и эмоции. 2013. № 6. С. 77-91. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/kkd_2013_6_7.

17. Кобякова І. К. Семантична ідентифікація та квантитативні параметри концепту QUANTITY в англійській мові. Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Серія «Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов». 2011. Вип. 66. С. 94–101.

18. Когнітивна лінгвістика. М. П. Кочерган. Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. К.: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2013. URL: <https://esu.com.ua/article-7457>.

19. Колегаева И. М. Текст как единица научной и художественной коммуникации. Одесса: РИООУП, 1991. 120 с.

20. Колегаева І. М. Хронотоп газетного дискурсу. Записки з романо-германської філології. Одеса: Фенікс. 2006. Вип. 17. С. 107–113.

21. Колесник Д. М. Концептуальний простір авторської метафори у творчості А. Мердок: Автореф. Дис. ... канд. філолог. наук. Черкаси, 1996. 18 с.

22. Колоїз Ж. В., Малюга Н. М., Шарманова Н. М. К 61 Українська пареміологія : навчальний посібник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів; за ред. Ж. В. Колоїз. Кривий Ріг : КНІ ДВНЗ «КНУ». 2014. 349 с.

23. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Знання. 2008. 423 с.

24. Кочерган М. П. Зіставне мовознавство і проблема мовних картин світу. Мовознавство 2004. № 5–6. С. 12–22.

25. Кузнєцов В. Поняття та його моделі. Філософська думка. 1998. № 1. С. 61–80.

26. Лінгвокультурологічна та етнолінгвістична інтерпретація слова й тексту : Хрестоматія. Упорядники : Вавринюк Т. І., Колоїз Ж. В., Малюга Н. М., Шарманова Н. М.; за ред. Ж. В. Колоїз. Кривий Ріг : КНІ ДВНЗ «КНУ», 2015. 221 с.

27. Мазур Г. Фольклорні образи-символи долі/недолі в поетичному світі збірки Івана Франка “З вершин і низин”. Українське літературознавство. 2018. Вип. 83. С. 76–84.

28. Маланюк Є. Земля й залізо: третя кн. віршів. Париж: Тризуб, 1930. 64 с.

29. Манакин В. Н. Сопоставительная лексикология. Киев: Знання, 2004. 326 с.

30. Мартинюк А. П. Дискурс. Словник основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. С. 11–21.

31. Мартинюк А. П. Словник основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 196 с.

32. Маслова В. А. Лингвокультурология в процессе обучения русскому языку.

Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. ВИПУСК 6'2011: Серія 9. Сучасні тенденції розвитку мов. С. 155–158.

33. Маслова Ю. П. Проблема трактування дискурсу в сучасній лінгвістиці. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна. 2012. Вип. 31. С. 67-70.

34. Маслова Ю. П. Риторика сучасного газетного українськомовного дискурсу. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». серія «Філологія». Острог: Вид-во НаУОА, 2022. Вип. 14(82). С. 31-37.

35. Мова об'єднує: Матеріали проекту (м. Лисичанськ, 26 серпня 2016 р). Лисичанськ: ВП «Лисичанський педагогічний коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка». Лисичанськ: ФОП Пронькіна К.В. 2016. 149 с.

36. Надія Кир'ян. Немає часу на поразку. Слово просвіти. 25.03.2010. URL: <http://slovoprosvity.org/2010/03/25/nemaie-chasu-na-porazku>.

37. Павлушенко О. А. Вербалізація субконцепту «ПРИРОДА» концепту «МАЛА БАТЬКІВЩИНА» в мовній картині світу М. Стельмаха. URL: <https://www.sworld.com.ua/konfer30/33.pdf>.

38. Переломова О.С. Процес творення концепту «Україна» в текстовому просторі поетичних творів. Мова і культура: науковий журнал: Видавничий дім Дмитра Бураго. 2019. Вип. 22. № 3 (198). С. 114-125.

39. Печончик Т. І. Концепт «свобода слова» та його вербалізація в сучасному українському мас-медійному дискурсі. автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.01. К. : Б.в., 2010. 20 с.

40. «Пломінний день» Олена Теліга. Українська література: Бібліотека української літератури: Т. УкрЛіб. 2000-2023. Євген Васильєв URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=5507>.

41. Плотнікова Н. В. Поняття “концептосфера” та “концепт” в сучасній лінгвістиці. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації: Українська мова. Том 31 (70) № 1 Ч. 1. К. 2020. С. 91-96.

42. Подішук Н. Термінологічна лексика в газетному тексті (на матеріалах газет “Високий Замок”, “Газета по-українськи”, “Скриня”). Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Серія: “Проблеми української термінології”. 2010. № 675., С. 165–170.

43. Полюга Л. М. Повний словник антонімів української мови. 3-є вид., допов. і випр. К.: Довіра, 2006. 510 с.; С. 507-509

44. Полюжин М. Поняття, концепт та його структура. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

РОЗДІЛ III. Теоретичні засади лінгвістичних досліджень. №4, 2015. С. 214-

224.

45. Полюжин М. М. Про теоретичні засади когнітивного підходу до дискурсивного аналізу. *Studia Germanica et Romanica*. Донецьк: ДоИНУ, 2004. Т. 1., № 3. С. 32-42.

46. Полюжин М., Остапчук А. Типология и основные функции концептов. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. РОЗДІЛ I. Когнітивна лінгвістика. №4, 2015. С. 86-90.

47. Потапенко С.І. Мовна особистість у просторі медійного дискурсу (досвід лінгвокогнітивного аналізу). К.: Вид. центр КНЛУ, 2004. 360 с.

48. Почепцов Г. Г. (мол.) Теорія комунікації. К.: Наукова думка, 1996. 175 с.

49. Приходько А.Н. Концепты и концептосистемы. Днепропетровск: Белая Е.А., 2013. 307 с.

50. Прищепя О. П., Свисюк О. В. Зміни концепту Україна у мовомисленні першокурсників (за результатами асоціативного експерименту 2015, 2018, 2021 та 2022 років). Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. Том 33 (72) № 5 Ч. 1 2022. С. 306-310. URL: <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2022.5.1/51>.

51. Радзівська Т. В. Текст як засіб комунікації. НАН України Ін-т української мови; [відп. ред. М. М. Пешак]. К., 1998. 194 с.

52. Сальтєвська М. Англomовний газетний дискурс як контекст дослідження втілення концептів. Збірник наукових праць. Філологічні науки

“Південний архів” 2017. Вип. 67. С. 142-145. URL:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pafn_2017_67_36.

53. Світлана Макара. “Україно! Доки жити буду, доти відкриватиму тебе”.
 Берегівський професійний ліцей сфери послуг. 2016. URL:
<http://www.bplsp.com.ua/index.php/ua/message/news/item/3041-ukrayino-doky-zhyty-budu-doty-vidkryvatymu-tebe>.

54. Селіванова О. О. Теоретичні засади й дослідницькі можливості
 концептуального аналізу. Нова філологія. Збірник наукових праць.
 Запоріжжя: ЗНУ, 2007. № 27. С. 49-56.

55. Сеник Л. Образ долі у поезії Тараса Шевченка: філософський сенс у вимірі
 буття. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.
 2013. Вип. 1 (29). С. 152–155.

56. Серажим К. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія,
 архітектоніка, варіативність (на матеріалах сучасної газетної публіцистики
 : монографія за ред. В. Різуна. Київ, 2002. 392 с.

57. Серажим К. С. Дискурс як соціолінгвальний феномен сучасного
 комунікативного простору (методологічний, прагматико-семантичний і
 жанрово-лінгвістичний аспекти: на матеріалі політичного різновиду
 українського масовоінформаційного дискурсу): дисертація д-ра філол.
 наук: 10.01.08. Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Інститут
 журналістики. Київ, 2003.

58. Словник епітетів української мови / С. П. Бирик, С. Я. Єрмоленко, Л. О.
 Пустовіт; Ін-т укр. мови НАН України, Укр. наук.-вироб. центр "Рідна
 мова". Київ: Довіра, 1998. 430, [1] с.

59. Словник української мови: В 11 т. Київ: Наукова думка, 1970–1980. URL:
<http://sum.in.ua>.

60. Словник української мови: в 11 томах. Київ: Наукова думка. Том 11, 1980.
 С. 694. URL: <http://sum.in.ua/s/metaforyzacija>.

61. Стус В. Зібрання творів : у 12 т.; [редкол.: Д. Стус (голова) [та ін.]; НАН
 України, Ін-т л-ри ім. Т.Г. Шевченка]. Київ: Факт, 2007. 184 с.

62. Степанов В.В., Носова А.С. Метафоризація концепту УКРАЇНА в сучасному американському публіцистичному дискурсі. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія "Філологія". 2022. Випуск 57. С. 82-87. URL: <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2022.57.21>.

63. Степанов В.В., Носова А.С. Корпус контекстів зі словом Ukraine як іменем концепту УКРАЇНА. URL: https://drive.google.com/file/d/1sW5v9gvAbL4nO9dJLMPPVOb7IQD_8tdm/view?usp=sharing.

64. Тарас Шевченко. Зібрання творів: У 6 т. К., 2003. Т. 1: Поезія 1837-1847. С. 85-88; С. 604-609.

65. Таценко Н. В. Емпатія як категорія лінгвістичної прагматики / Н. В. Таценко. Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки. 2015. № 2. С. 282-288.

66. Таценко Н. В. "Концепт" як ключове поняття когнітивної лінгвістики. Вісник СумДУ. Серія "Філологія", № 1, 2008. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/14033336.pdf>.

67. Хавалджи Л. Динаміка концепту Україна в художній публіцистиці В. Яворівського. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Вип. 1(47). 2022. С. 231-236. URL: [10.24144/2663-6840/2022.1\(47\).231-236](https://doi.org/10.24144/2663-6840/2022.1(47).231-236).

68. Хоменська І. В. Вербалізація концепту Україна в українському художньому дискурсі : автореферат дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ. 2016. URL: https://www.researchgate.net/publication/333045230_VERBALIZACIA_KONCEPTU_UKRAINA_V_ANGLOMOVNIH_ZMI_PERIODU_2015_-_2018_r_r.

69. Шарманова Н. М. Етноконцепт УКРАЇНА як фрагмент когнітивного освоєння всесвіту. Філологічні студії : Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету : зб. наук. праць. Вип. 24 / ред. : Ж.

В. Колоїз (відп. ред.), П. І. Білоусенко, В. П. Олексенко та ін. Кривий Ріг : Видавничий ДІМ, 2008. С. 60-65.

70. Шевченко І. Категорії дискурсу як евристична проблема. Каразінські читання: Людина, мова, комунікація: матер. ІХ Міжнар. наук. конф. Харків, 2010. С. 336-338.

71. Шевченко І. С., Морозова О. І. Проблеми типології дискурсу. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен : кол. монографія під загальн. ред. Шевченко І. С. Харків : Константа, 2005. С. 233-237.

72. Яворівський В. О. Крила, вигострені небом: Нариси. Київ: Молодь, 1975. 111 с.

73. Яворівський В. О. Право власного імені: Нариси, статті, есе. Київ: Молодь, 1985. 200 с.

74. Яворівський В. О. Що ж ми за народ такий 1?: Публіцистика. Київ: Укр. письменник. 2001. 295 с.

75. Яворівський В. О. Що ж ми за народ такий 2?: Публіцистика. Київ: Укр. письменник. 2002. 348 с.

76. Яворівський В. О. Що ж ми за народ такий 3?: Книга третя. Майдан. Київ: Укр. письменник. 2007. 341 с.

77. American Heritage Dictionary of the English Language. URL: <https://ahdictionary.com>.

78. Anti-Corruption Initiative in Ukraine 2017. EU and Denmark launch Euro 16 million. URL: https://ec.europa.eu/commission/commissioners/2014-2019/hahn/announcements/eu-and-denmark-launch-euro-16-million-eu-anti-corruption-initiative-ukraine_en.

79. BBC: News URL: <https://www.bbc.com/news>.

80. Ben Glaze Ben Glaze. Mirror. URL: <https://www.mirror.co.uk/news/politics/uk-increase-aid-ukrainian-troops-10812116>.

81. Bērziņš, Jānis. The Theory and Practice of New Generation Warfare: The Case of Ukraine and Syria. The Journal of Slavic Military Studies. 33. 2020. PP. 355-380. URL: [10.1080/13518046.2020.1824109](https://doi.org/10.1080/13518046.2020.1824109).

82. Biber D. et al. Longman Grammar of Spoken and Written English. - Harlow: Pearson Education, 1999. - 234 p.

83. Buletsa S., Deshko L., Zaborovskyy V. The peculiarities of changing health care system in Ukraine. *Medicine and Law*. 2019. Volume 38. Issue 3. P. 427-442.

URL:

https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/32704/1/Buletsa%2C%20ZaborovskyyThe%20peculiarities%20of%20changing%20health%20care%20system%20in%20Ukraine_article.pdf.

84. Cabré M. Teresa. Terminology: theory, methods and applications / M. Teresa Cabré. — Philadelphia PA : John Benjamins, 1999. — 248 p.

85. Cambridge English Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org>.

86. Comission Staff Working Document Evaluation 2018. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/swd_2018_390_f1_staff_working_paper_en_v2_p1_986433.pdf.

87. Croft W., Cruse D.A. Cognitive Linguistics. — Cambridge: Cambridge University Press, 2004. — 356 p.

88. Full-text corpus data: downloadable, full-text corpus data from ten large corpora of English. URL: <https://www.corpusdata.org>.

89. Grybko O. et al. Biosafety in Ukraine as a socially significant national interest. *Astra Salvensis*. 2022. Volume 10. Issue 1. P. 617-635.

90. Horbachova K. et al. The right on euthanasia: The experience of the world's developed countries and the prospects of its implementation in Ukraine. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*. 2020. Volume 23. Issue 1. P. 1-6.

91. Jackendoff R. What is a concept? // *Frames, Fields, and Contrasts. New Essays in Semantics and Lexical Organization*. Hillsdale, 1992. — 154 p.

92. Joint Staff Working Document. Association Implementation Report on Ukraine 2017. URL:

https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/association_implementation_report_on_ukraine.pdf.

93. Keynote speech at the Conference on the humanitarian crisis in Eastern Ukraine and the way forward (Brussels, 28 February 2018). URL: https://ee.europa.eu/commission/commissioners/2014-2019/stylianides/announcements/keynote-speech-conference-humanitarian-crisis-eastern-ukraine-and-way-forward-brussels-28-february_en.

94. Kharlamova G. et al. Economic modeling of the GDP gap in Ukraine and worldwide. *Problems and Perspectives in Management*, 2019. Volume 17. Issue 2. P. 493-509. URL: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.17\(2\).2019.38](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.17(2).2019.38).

95. Khomyachenko S., Yuldashev S. Economic reformation of Ukraine. Historical and legal aspects. *Danube*, 2020. Volume 11. Issue 1. P. 34–51. URL: <https://doi.org/10.2478/danb-2020-0003>.

96. Kvit S. Higher education in Ukraine in the time of independence. *Between Brownian motion and revolutionary reform*. *Kyiv-Mohyla Humanities Journal*, 2020. Issue 7. P. 141–159. URL: <https://doi.org/10.18523/kmhj219666.2020-7.141-159>.

97. Lakoff G. *Women, fire and dangerous things: What categories reveal about the mind*. – Chicago, L.: The University of Chicago Press, 1987. – 750 p.

98. Langacker R.W. *Foundations of cognitive grammar: In 2 Vol.* – Stanford: Stanford University Press, 1987. – Vol. I: Theoretical Prerequisites. – P. 50 - 161.

99. Lelechenko A.P. et al. Introduction of the concept of sustainable development in the context of the constitutional reform of Ukraine. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 2020. Volume 27. Issue 4. P. 53–65. URL: <http://visnyk.kh.ua/en/article/zaprovdzhennya-ponyattya-staly-rozvytku-u-kontekstikonstitutsiynoyi-reformi-ukrayini>.

100. Levinson S. C. Activity types and language // *Linguistics*. - 1979. - Vol. 17. - P. 365-399.

101. Liashenko V. et al. The modern concept of special economic zones in Ukraine. *Bulletin of Geography. Socio-Economic Series*, 2021. Issue 52. P. 85-94. URL: <http://doi.org/10.2478/bog-2021-0015>.

102. Lokot T. Ukraine is Europe? Complicating the concept of the 'European' in the wake of an urban protest. *Communication and Critical / Cultural Studies*. 2021. Volume 18. Issue 4. P. 439-446. URL: <https://doi.org/10.1080/14791420.2021.1995619>.

103. Lyons J. *Language and Linguistics*. - Lnd. N.-Y., Cambridge: CUP, 1981. - 189 p.

104. Miriam Elder, Bruno Waterfield. Europe faces energy crisis as Vladimir Putin cuts Russian gas supply. *Telegraph Media Group*. URL: <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/russia/4127173/Europe-faces-energy-crisis-as-Vladimir-Putin-cuts-Russian-gas-supply.html>.

105. Merriam Webster's Collegiate Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/shop-dictionaries/dictionaries/collegiate-dictionary-eleventh-edition>.

106. Murphy M. Lynne. *Semantic relations and the lexicon: Antonymy, Synonymy, and other paradigms* / M. Lynne Murphy. Cambridge : Cambridge university Press, 2003. - 292 p.; 231-233.

107. Natalia Antonova is a journalist and playwright based in Washington DC. She is editor of *Bellingcat*. URL: <https://www.theguardian.com/profile/antonova-natalia>.

108. Nawaiwadt Group. *International*. Ukraine baby's tragic death exposes religious rift. January 06, 2018. URL: <https://www.nation.com.pk/06-Jan-2018/ukraine-baby-s-tragic-death-exposes-religious-rift?show=850>.

109. Oliver Bullough, *Welcome to Ukraine, the Most Corrupt Nation in Europe*, *Guardian*, (Feb. 6, 2015). URL: <https://www.theguardian.com/news/2015/feb/04/welcome-to-the-most-corrupt-nation-in-europe-ukraine>.

110. *Oxford Dictionary of English*. - URL: <https://en.oxforddictionaries.com>.

111. *Programming of the European Neighbourhood Instrument Document (ENI) - 2017-2020*. URL: <https://cdn2-eeas.fpfis.tech.ec.europa.eu/cdn/farfuture/>

BLgDtm0GPUxc5_rOnq7uXO_0fMZ2zt6QjkbXm79IpM/mtime:1475498558/sites/eeas/files/country_strategy_paper_and_national_indicative_program_2014.pdf.

112. Remarks by Johannes Hahn on the occasion of meeting with Ukrainian anti-corruption institutions at the Verkhovna Rada in Kyiv. URL: https://ec.europa.eu/commission/commissioners/2014-2019/hahn/announcements/remarks-johannes-hahn-occasion-meetingukrainian-anti-corruption-institutions-verkhovna-rada-kyiv_en.

113. Speech by Commissioner Johannes Hahn at Investors' business forum, Lviv, Ukraine. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/248644618>; EU-Ukraine Summit: strengthening our partnership and highlighting significant reform progress achieved by Ukraine. URL: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-3988_en.htm.

114. Speech by European Commissioner for Trade Cecilia Malmström. Ukraine and the EU: Prosperity and Principles Brussels. URL: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2018/june/tradoc_156919.pdf.

115. Stetsenko S. et al. E-justice: European standards and the state of implementation in Ukraine. Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues. 2019. Volume 22. Issue 5. P. 00–6. URL: <https://www.abacademies.org/articles/ejustice-european-standards-and-the-state-of-implementation-in-ukraine-8617.html>.

116. Steven Pifer. US national interests are best served by stopping Vladimir Putin in Ukraine. Atlantic Council. UkraineAlert. November 10, 2022. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/us-national-interests-are-best-served-by-stopping-vladimir-putin-in-ukraine>.

117. Will Stewart, Oliver Milne. Clueless soldier sent to brutal penal colony after managing to set fire to his £400,000 tank while cooking his lunch. Mirror. URL: <https://www.mirror.co.uk/news/world-news/clueless-soldier-sent-brutal-penal-11838811>.

118. Yehorova O., Prokopenko A., Popova O. The concept of European integration in the EU-Ukraine perspective. Notional and interpretative aspects of language expression. Online Journal Modelling the New Europe. 2019. Issue 29. P. 53–77.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ДОДАТКИ

НУБІП України

Додаток А

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

№ п/п	Текст оригіналу	Текст перекладу
1	2	3
1.	A <u>country in Eastern Europe bordering on the Black Sea</u> [ ]	
2.	A <u>country in Eastern Europe to the north of the Black Sea</u> [ ]	
3.	A <u>country in Eastern Europe on the northern coast of the Black Sea</u> [ ]	
4.	A <u>country in Eastern Europe</u>	
5.	“Ukraine took the first steps in the implementation of the Paris Agreement on climate change by adopting...” [Joint Staff]	
6.	“Ukraine has made its first steps towards a substantial health sector reform” [Joint Staff]	
7.	“By building confidence in rule of law and fighting corruption, Ukraine can not only attract Foreign Direct Investment, but also help local business flourish when it has a good business environment” [Speech by Cecilia]	
8.	“Today, I want to focus on the business climate – how can Ukraine become attractive to investors, and how will the EU help?” [Speech Johannes H]	
9.	“In 2015, Ukraine has worked hard to ensure macro-financial stability” [Speech Johannes]	
10.	“Ukraine has fulfilled all the conditions that we have set, and so it is only normal that, after having seen Ukraine undertake all the reforms that have been asked for, the European Union, for its part, delivers” [EU]	

11.	“Ukraine was strongly hit by the 2008-2009 global economic downturn” [Comission Staff]	
12.	“Ukraine has been suffering from a major economic crisis since 2013” [Programming]	
13.	“While production costs including labour are low and quality is high thanks to the good industrial and education basis in Ukraine, the business climate is still weak due to the dominance of oligarchic structures, corruption, legal insecurity and the armed conflict” [Programming]	
14.	“ Corruption impedes the progress and potential of Ukraine and is an obstacle for businesses and citizens” [Anti]	
15.	“Corruption is still the major impediment to the country’s economic and political development and the EU has a strong interest in a democratic and prosperous Ukraine” [Anti]	
16.	“Everyone here today has one common objective: An effective and sustainable solution that can finally put an end to the protracted conflict in Eastern Ukraine. A conflict that has been ongoing for the last four years. A conflict that has claimed more than ten thousand lives. A conflict that has caused the massive displacement of people. Both inside and outside the country’s borders” [Keynote]	
17.	“Welcome to Ukraine, the most corrupt nation in Europe”	Ласкаво просимо в Україну, найбільш корумповану націю в Європі
18.	“We continue to stand side by side with	Ми продовжуємо стояти пліч-о-

our Ukrainian friends in the face of Russian belligerence and aggression”

пліч з нашими українськими друзями перед лицем російської войовничості та агресії

19. “The gas cut was ordered to punish neighboring **Ukraine** which Russia accuses of **topping up** its own gas supply by **siphoning off** energy meant for European consumers and sent through its pipelines”

20. “**Ukraine** interpreted the ICSFT as requiring states to regulate private financing of terrorism and prohibiting states themselves from financing terrorism”

21. “**Ukraine**, India and Madagascar have **reported** the highest number of cases over the past year”

22. “Zelenskyi talks about domestic problems **Ukraine** could **solve** on its own”

23. “The USA and Europe should support defense cooperation in the Black Sea and help **Ukraine reform** and **modernize** its armed forces and security services”

24. “We believe that **Ukraine** will have to **devalue** national currency to **support** competitiveness of exports and **prevent** the growth of foreign trade deficit”

25. “Perry has drawn scrutiny for his role in the President’s efforts to push **Ukraine** to investigate the Bidens”

26. “Yet if we were paying closer attention to the conflict between **Kiev** and Moscow, we would notice an interesting element to the conflict...”

27. “Months passed before I next saw Oleg Musy, in a canteen in central **Kiev**, in one of the battered and dirty buildings that had been used as a headquarters for the revolutionaries”

28. “**Kiev** has a grand opera house, cathedrals, chain stores, sweeping central avenues, a metro, everything required to make a place look European”

29. “**Yatsenyuk** and **President Petro Poroshenko** appeared together in a show of unity”

30. “The previous month, on 1 October, **Prime Minister Arseniy Yatsenyuk** had suspended Musy from his duties”;

31. “**President Yanukovich** lived in a vast palace on the edge of Kiev”

32. “**Ukraine’s National Cancer Institute** occupies three smoke-grey, six-storey blocks in a residential district on the edge of Kiev.”

33. “A charity called **Zaporuka**, which helps children with cancer, provides rooms for six families, in a large, detached house on a winding suburban street not far from the institute”

34. “Last week, Sir Michael revealed the UK has directly trained over 5,000 members of **Ukraine’s Armed Forces**

in 14 locations away from the Donbas”;
 “**The Ukrainian church** splintered into rival **Moscow- and Kiev-led branches** when the Soviet Union collapsed in 1991”

35. “The protesters camping out on the **Maidan** in central Kiev last winter wanted to prevent a repeat of 2004, when the old networks of corruption simply absorbed the new officials”

36. “That same day, 27 November, Ukraine’s new members of parliament took their seats, including Oleg Musy, who had been elected to represent a constituency in western **Ukraine’s Lviv region**”

37. “The disaster happened as Russian-backed separatists fought Ukrainian forces in the disputed Donbas region”;
 “The shell-shocked conscript blurted that he had been trying to cook his canned food rations by making a fire while stationed in **Crimea**, the Black Sea peninsula illegally annexed and occupied by Vladimir Putin from Ukraine in 2014”

38. “Radiation from the **Chernobyl disaster** spread thyroid cancers throughout the 1980s generation, increasing the incidence among children tenfold”

39. “Radiation from the **Chernobyl disaster** spread thyroid cancers throughout the 1980s generation, increasing the incidence among children tenfold”

40. “The day after his appointment, the **Kiev Post** reported that Kvitashvili was confident he would be able to carry out genuine reform to Ukraine’s healthcare”

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

Значення	Вираження КУ
1	2
<p>назви столиці України одразу в двох значеннях:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ареальне положення; • керівництво країни 	<p>“Yet if we were paying closer attention to the conflict between Kiev and Moscow, we would notice an interesting element to the conflict.”;</p> <p>“Months passed before I next saw Oleg Musy, in a canteen in central Kiev, in one of the battered and dirty buildings that had been used as a eadquarters for the revolutionaries”;</p> <p>“Kiev has a grand opera house, cathedrals, chain stores, sweeping central avenues, a metro, everything required to make a place look European”</p>
<p>прізвища та імена українських президентів та інших високо посадовців</p>	<p>“Yatsenyuk and President Petro Poroshenko appeared together in a show of unity”</p> <p>“The previous month, on 1 October, Prime Minister Arseniy Yatsenyuk had suspended Musy from his duties”;</p> <p>“President Yanukovych lived in a vast palace on the edge of Kiev”</p>
<p>назв міст</p>	<p>“Lviv”; “Odesa”; “Donetsk”; “Avdiivka”; “Kiev”</p>
<p>назви установ/організацій</p>	<p>“Ukraine’s National Cancer Institute occupies three smoke-grey, six-storey blocks in a residential district on the edge of Kiev.”;</p> <p>“A charity called Zaporuka, which helps children with cancer, provides rooms for six families, in a large, detached house on a winding suburban street not far from the institute”;</p> <p>“Last week, Sir Michael revealed the UK has directly trained over 5,000 members of Ukraine’s Armed Forces in 14 locations away from the Donbas”;</p> <p>“The Ukrainian church splintered into rival Moscow- and Kiev-led branches when the Soviet Union collapsed in 1991”</p>
<p>назви вулиць столиці в таких значеннях: ареальне; соціальних, історичних подій</p>	<p>“The protesters camping out on the Maidan in central Kiev last winter wanted to prevent a repeat of 2004, when the old networks of corruption simply absorbed the new officials”</p>

регіонів України

“That same day, 27 November, Ukraine’s new members of parliament took their seats, including Oleg Musy, who had been elected to represent a constituency in western Ukraine’s **Lviv region**”;

“The disaster happened as Russian-backed separatists fought Ukrainian forces in the disputed Donbas region”;

“The shell-shocked conscript blurted that he had been trying to cook his canned food rations by making a fire while stationed in **Crimea**, the Black Sea peninsula illegally annexed and occupied by Vladimir Putin from Ukraine in 2014”

українських прізвищ та імен; подій;

“**Semivolos, Konstantin Sidorenko, Onipko....**”;

“Radiation from the **Chernobyl disaster** spread thyroid cancers throughout the 1980s generation, increasing the incidence among children tenfold”;

“Radiation from the **Chernobyl disaster** spread thyroid cancers throughout the 1980s generation, increasing the incidence among children tenfold”

газет, журналів, ЗМІ

“The day after his appointment, the **Kiev Post** reported that Kvitashvili was confident he would be able to carry out genuine reform to Ukraine’s healthcare”

Прилади вираження периферії КУ в сучасному англomовному газетному дискурсі (складено на основі [10; 80; 107; 1098; 109; 117])

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

Summary

The work is devoted to the definition of verbal means of actualizing the concept of Ukraine in modern English-language newspaper discourse. For this purpose, various interpretations of the concept as a unit of cognitive linguistics were analyzed and its key features in English- and Ukrainian-language journalistic discourse were highlighted; the key functions of concepts in newspaper discourse are clarified; the history of the research of concepts in newspaper discourse in Ukrainian and English language culture is analyzed; tracked structure of verbal means of expression of the concept of Ukraine in texts of various genres; using the example of modern English-language newspaper discourse, the lexemes and language constructions that should be included in the proposed dictionary "Concept Ukraine" are analyzed, and practical recommendations are offered regarding the linguistic means of expressing the concept of UKRAINE in English-language newspaper discourse.

The obtained results are a contribution to the general theory of concept research, in particular to cognitive linguistics, conceptology, lexicology and comparative grammar of the English and Ukrainian languages. In addition, the obtained results should be included in the teaching of practical translation courses at universities, in particular, in the sections "Aspect translation", "Translational text analysis", "Industry translation", as well as in courses on comparative grammar of the English and Ukrainian languages, in sections on parts of speech and modality.